



Çeşm-i Cihan

Çeşm-i Cihan:

Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları

E - Dergisi

ISSN: 2149-5866

Sayı: 10/2 (Aralık) 2023 s. 49-80, TÜRKİYE

DOI: 10.30804/cesmicihan.1365010

Araştırma Makalesi

İSLAMİ DÖNEM UYGUR HARFLİ TÜRKÇE METİNLERDE İKİLEMELER ÜZERİNE NOTLAR*

Hüseyin YILDIZ**

Ayşe ALTİKULAÇOĞLU***

Öz: Türkçede ikilemeler konusu Türk dilbiliminin başlangıcından bugüne dikkat çeken konulardan biri olmuş ve oldukça çok işlenmiştir. Literatürde genellikle bir dönem ya da eser merkezli ikileme çalışmalarına rastlanmaktadır. Bu çalışmada ele alınacak konunun derlemi ise alfabe temelli birkaç dönemi içine almaktadır. İslami dönem Uygur harfli metinler olarak adlandırılan bu eserler bu çalışmanın derlemini oluşturmaktadır. Karahanlı döneminden Timurular döneminin sonuna kadar olan zaman diliminde Uygur Harfli Deh-nâme, Ebu Said Kürkân'ın Uzun Hasan'a Gönderdiği Bitig, Mahzenü'l-Esrâr'ın Zeynü'l-Âbidin Nüshası, Manzum Parçalar, Manzum Parçalar -I, Manzum Parçalar -II, Mes'ele Kitâbı, Miraç-nâme, Oğuz Kağan Destanı, Râhatü'l-Kulûb, Rızvan Şah ile Ruh-Afza Hikâyesi, Seyfü'l-Mülûk ve Bedî'ü'l-Cemâl, Sirâcü'l-Kulûb, Tarla Satış Senetleri, Tezkire-i Evliyâ, Timür Kutluk Yarlığı, Tokluğ Temür'e Verilen Ödüg Bidig'i, Toktamış Han Yarlığı metinleri seçilerek 18 eserden hareketle bir derlem oluşturulmuştur. Çalışmanın derleminde içinde ikileme bulunan 1309 cümle tespit edilmiştir. Bu cümlelerin bazılarında birden fazla ikileme bulunmakta ve derlemdeki ikilemelerin tekrar edenlerle birlikte toplam sayısı 1537'ye, her biri farklı olan ikileme sayısı ise 457'e ulaşmaktadır. Tüm veriler Ek kısmında alfabetik olarak listelenmiştir. 457 ikileme verisi, kuruluş, oluşum, anlam, yapı, çekim, diziliş, köken ve tür yönünden incelenmiş ve bunlarla ilgili sonuçlar 31 maddede yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslami dönem, Türkçe, Uygur harfli metinler, İkilemeler, Sınıflandırma

NOTES ON REDUPLICATIONS IN ISLAMIC PERIOD TURKIC TEXTS WITH UYGHUR SCRIPT

Abstract: The subject of reduplications in Turkish has been one of the topics that have attracted attention since the beginning of Turkish linguistics and has been studied extensively. In the literature, there are usually period or work-centered reduplication studies. The corpus of the subject to be discussed in this study covers several alphabet-based periods. These works, which are called Islamic period with Uyghur script texts, constitute the corpus of this study. From the Karakhanid period until the end of the Timurid period, a corpus was created based on 18 works by selecting Deh-nâme, Ebu Said Kürkân'ın Uzun Hasan'a Gönderdiği Bitig, Mahzenü'l-Esrâr'ın Zeynü'l-Âbidin Nüshası, Manzum Parçalar, Manzum Parçalar -I, Manzum Parçalar -II, Mes'ele Kitâbı, Miraç-nâme, Oğuz Kağan Destanı, Râhatü'l-Kulûb, Rızvan Şah ile Ruh-Afza Hikâyesi, Seyfü'l-Mülûk ve Bedî'ü'l-Cemâl, Sirâcü'l-Kulûb, Tarla Satış Senetleri, Tezkire-i Evliyâ, Timür Kutluk Yarlığı, Tokluğ Temür'e Verilen Ödüg Bidig'i, Toktamış Han Yarlığı texts in Uyghur script. In the corpus of the study, 1309 sentences with a reduplication were identified. Some of these sentences contain more than one reduplication, and the total number of reduplication in the corpus reaches 1537, including the repeating ones, and the number of reduplications, each of which is different, reaches 457. All data are listed alphabetically in the Appendix. The 457 reduplication data were analyzed in terms of organization, formation, meaning, structure, inflection, sequence, origin and type, and the results related to them were tried to be interpreted in 31 notes.

* Bu çalışmada, Ordu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından finansal destek verilen B-2005 kodlu ve *İslamî Dönem Uygur Harfli Türkçe Metinlerde İkilemeler* adlı proje verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmada adı geçen proje İUMİ kısaltmasıyla gösterilmiştir. ODU-BAP birimine desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

** Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ordu / Türkiye. turkbilimci@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8055-7946.

*** Yüksek Lisans Mezun., Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ordu / Türkiye. aeyseaklc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7407-9618.

Keywords: Islamic period, Turkic, texts with Uyghur script, Reduplications, Classification

Başvuru/Submitted: 22.09.2023

Kabul/Accepted: 07.10.2023

1. Giriş

Türk dilinde ikilemeler konusu, Türkçenin ilk yazılı kaynaklarından itibaren tespit edilebilen ve Türkolojinin bir bilim dalı haline gelmesinden bu yana daima ilgi çeken konulardan biri olmuştur. Güncel Türkçe Sözlük'te 'anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması (e-GTS)' şeklinde tanımlanan ikilemeler üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Türkoloji literatüründe ilk olarak Karl Foy'un *Studien zur Osmanischen Syntax* (1899) başlıklı çalışmasında yer verilen (Çoraklı, 2001, 53) ikilemeler Eski Türkçe özelinde çok sayıda çalışmaya konu olmuştur. Köktürkçede Aydın 1997, Savran 1998, Ağca 2015, Aydın-Karaman 2019, Karaman 2020; Eski Uygurcada Çağatay 1940, Ölmez 1998, Şen 2002, Can 2010, Bozok 2012, H. Yıldız 2012, H. Yıldız 2013, Ölmez 2017, S. B. Yıldız 2018, İsi 2018, S. B. Yıldız 2019, Ölmez-Aris 2019, Ölmez-Sevim 2019, Sevim 2019, Kara 2021, Keskin 2021, Ölmez 2022 ve Karahanlıcada Kargı Ölmez 1998, Kargı Ölmez 2007, Taş 2012, Sev 2014, Akyalçın-Aydoğan 2021, Kılıç 2022 bu tür çalışmaların başlıcalarıdır. Bununla beraber ikilemelerin teorisi üzerine kaleme alınmış Vecihe Hatiboğlu'nun (1981) ve Hans-Georg Müller'in (2003) monografileri ile Osman Nedim Tuna'nın seri makalelerini (1948, 1950, 1983) de unutmamak gerekir.

* * *

Türklerin İslamiyet'e geçişi ile birlikte İslam ve Arap kültürünün Türk kültürüne etkisi kaçınılmaz olmuş, bu durum Arap alfabesinin benimsenmesiyle kendine somut bir zemin bulmuştur. Türklerin İslamiyetle tanıştığı süreçte ağırlıklı olarak Uygur harflerini kullanmaları, Arap harflerine geçiş sürecinde Uygur harfleriyle Arap harflerini bir süre birlikte kullanmayı zorunlu kılmış olsa gerektir. Bu dönemde üst satırda Uygur alt satırda Arap harfleri ile yazılmış metinler (ör. *Atebetü'l Hakâyık*'ın Semerkant Nüshası), yalnızca Uygur harfleri ile yazılmış metinler (ör. Türk Hakanlığı dönemi hukuk belgeleri) ve aynı eserin her iki alfabe ile yazılmış nüshaları (ör. *Kutadgu Bilig*) mevcuttur.

İslami dönem Uygur harfli metinlerin sayısı sınırlı olduğu için bu eserler zamanla müstakil bir çalışma alanı oluşturmuş, O. F. Sertkaya'nın (1975, 1977), M. Çubukçu'nun (2019, 2020) ve A. Altıkulaçoğlu'nun (2021) çalışmalarında konu, ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bununla beraber İslami dönem Uygur harfli metinler üzerine yeteri kadar çalışma yapıldığı da söylenemez. Bu çalışmada öncelikle bir derlem oluşturulacak ve bu derlem üzerinden yapılan taramalarla tespit edilen ikilemeler kuruluş, anlam, yapı, çekim, diziliş, önses, köken ve oluşum bakımından sınıflandırılacaktır.

2. Derlem

Çalışmanın derlemi Eski Türkçe döneminden sonra ve Anadolu dışında yazılmış 18 metinden oluşmakta olup derlemdeki metinlerin kısa bilgileri Tablo 1’de verilmektedir¹:

Tablo 1. İÜMİ’de Kullanılan Derlemin Bilgileri

	Kısaltma	Eser	Kaynak
1	DN	Deh-nâme	Arat, 1987, 733-747
2	ES-B	Ebu Said Kürkân’ın Uzun Hasan’a Gönderdiği Bitig	Kurat, 1940, 119-134
3	ME-ZA	Mahzenü’l-Esrâr’ın Zeynü’l-Âbidin Nüshası	Arat, 1987, 763-782
4	MP-A	Manzum Parçalar	Arat, 1991, 243-267
5	MP-S/I	Manzum Parçalar –I	Sertkaya, 1972, 157-184
6	MP-S/II	Manzum Parçalar –II	Sertkaya, 1973, 175-195
7	MK	Mes’ele Kitâbı	Sertkaya, 1976, 245-280
8	MN	Miraç-nâme	Mert, 2023
9	OKD	Oğuz Kağan Destanı	Ağca, 2016
10	RK	Râhatü’l-Kulûb	Yaman, 2008
11	RR	Rızvan Şah ile Ruh-Afza Hikâyesi	Kaya, 2014
12	SB	Seyfü’l-Mülûk ve Bed’ü’l-Cemâl	Uzuntaş, 2016
13	SK	Sirâcü’l-Kulûb	Sertkaya, 1975
14	TSS	Tarla Satış Senetleri	Tekin, 1975, 157-186
15	TE	Tezkire-i Evliyâ	Sertkaya, 2019
16	TKY	Timür Kutluk Yarlığı	Özyetgin, 1996, 106-107
17	ÖB	Tokluğ Temür’e Verilen Ödüg Bidig’i	Arat, 1987, 574-585
18	THY	Toktamış Han Yarlığı	Özyetgin, 1996, 105-106

Sertkaya 1977’de, *Anadolu dışı Uygur harfli eser geleneği (1069-1458)* başlığı altında yedi kategori belirlenmiştir: a) *Karahanlı Sahası Metinleri*, b) *Çağatay Devri Metinleri*, c) *Altın Ordu (Cuci Ulusu) Devri Metinleri*, ç) *İran Sahasında Tertip Edilen Metinler*, d) *İstinsah veya Telif Sahası Tespit Edilemeyen Metinler*, e) *İslâmi Devrinin İslâmi Unsur Taşımayan Metinleri*, f) *Timürlü Devri Metinleri*. Derlemdeki eserler Sertkaya 1977 ile karşılaştırıldığında, derlemin kategorilere dağılımı şu tabloyla gösterilebilir.

Tablo 2. İÜMİ Derleminin Sertkaya 1977’deki Kategorilere Göre Dağılımı

Eser
A Tarla Satış Senetleri

¹ Derlemdeki eserler hakkında ayrıntılı bilgi için Altıkulaçoğlu, 2021, 11-22’ye bakılabilir.

B	Tokluğ Temür'e Verilen Ödüg Bidig'i
C	Timür Kutluk Yarlığı Toktamış Han Yarlığı
D	Manzum Parçalar
E	Oğuz Kağan Destanı
F	Deh-nâme Ebu Said Kürkân'ın Uzun Hasan'a Gönderdiği Bitig Mahzenü'l-Esrâr'ın Zeynü'l-Âbidin Nüshası Manzum Parçalar -I Manzum Parçalar -II Mes'ele Kitâbı Miraç-nâme Râhatü'l-Kulûb Rızvan Şah ile Ruh-Afza Hikâyesi Seyfü'l-Mülûk ve Bed'ü'l-Cemâl Sirâcü'l-Kulûb Tezkire-i Evliyâ

Tablo 2'ye göre derlemdeki eserlerin dağılımında en çok F kategorisinde Timurlu dönemi eserlerine yer verildiği görülür. Bunda belirleyici etken Sertkaya 1977'de de F kategorisi eserlerinin diğerlerinden daha çok olmasıdır².

3. İslami Dönem Uygur Harfli Metinlerde Geçen İkilemelerin Sınıflandırılması

Çalışmanın derleminde içinde ikileme bulunan 1309 cümle tespit edilmiştir. Bu cümlelerin bazılarında birden fazla ikileme bulunmakta ve derlemdeki ikilemelerin tekrar edenlerle birlikte toplam sayısı 1537'ye, her biri farklı olan ikileme sayısı ise 457'e ulaşmaktadır. Bu çalışmada yer alan verilere³ dair bilgiler "Ek" kısmında sunulmuş olup bu ikilemeler kuruluş, oluşum, anlam, yapı, çekim, diziliş ve köken bakımından olmak üzere sekiz başlıkta sınıflandırılmıştır.

3.1. İUMİ'deki İkilemelerin Kuruluş Bakımından Sınıflandırılması

İUMİ'de tespit edilen 457 ikilemeden kuruluş bakımından *aynı kelimenin tekrarıyla* oluşanlar ve *farklı kelimelerden* oluşanlar olmak üzere iki kategoride incelenebilir:

3.1.1. İUMİ'de aynı kelimenin tekrarıyla oluşan 21 ikileme tespit edilmiştir: *allah allah, asta asta, ay ay, ay ay ah ah, az az, bölek bölek, éttig éttig, katre katre, keçe keçe, kesek kesek, koş koş,*

² Nitekim Sertkaya 1977'de Anadolu dışında Uygur harfli A (4), B (1), C (2), Ç (2), D (5), E (3) ve F (29) kategorilerinde toplam 46 eser bulunmaktadır. F kategorisinin toplama oranı % 63,04'tür. İUMİ derleminde ise A (1), B (1), C (2), D (1), E (1) ve F (12) kategorilerinde toplam 18 yer almakta olup, F'nin toplama oranı % 66,66'dır. Bununla beraber F kategorisindeki eserlerin hacimleri de dikkate alındığında bu oranların % 80'leri geçmesi mümkün görünmektedir. Ç kategorisindeki eserler ise İUMİ'nin derlemi dışında tutulmuştur.

³ Bu çalışmada yapılan sınıflandırmalarda örnek sayısı 25 ile sınırlandırılmıştır. 25'ten fazla örneği bulunan verileri incelemek isteyenler <https://tez.yok.gov.tr/> üzerinden İUMİ'ye (Altıkulaçoğlu, 2021, Tez No: 671541) bakabilir. Bununla beraber verilerin tam listesini, bu çalışmanın sonunda ek olarak vermeyi de uygun bulduk.

köp köp, özge özge, pare pare, saf saf, sala sala, tişük tişük, tura tura, türlüğ türlüğ, ura ura, zar zar.

3.1.2. İUMİ’de farklı kelimelerden oluşan 436 ikileme tespit edilmiştir: *aç yalañ, açlık susuzluk, adem havva, aga ini, ahmak nadan, ‘akreb çayan, alban yasak, altun kümüz, bag bağça, bela musibet, dana biliglig, du‘a alkış, inilik karındaşlık, köp az, köp telim, körklüg hoş, küçlüğ kuvvetlig, mal davar, mal mülk, ogul kız, savuk ıssık, tün kün, uçmak tamuk, ulug kiçig, yir kök...*

3.2. İUMİ’deki İkilemelerin Oluşum Bakımından Sınıflandırılması

İUMİ’de tespit edilen 457 ikileme; oluşum bakımından *bağlaçsız* ve *bağlaçlı* oluşanlar olmak üzere iki kategoride incelenebilir⁴.

3.2.1. İUMİ’de ikilemeyi oluşturan kelimelerin arasında bağlaç bulunmayan 370 ikileme tespit edilmiştir.

3.2.1.1. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunmayan 370 ikilemeden **326’sı iki birimden** oluşmaktadır⁵: *aç yalañ, açig süçüg, açlık susuzluk, aga ini, ahmak nadan, ‘akl ‘ilm, ‘akreb çayan, al- sat-, allah allah, altun kümüz, altun mercan, altun yakut, arig münezzeh, arık havut, arslan kaplan, asab kıyın, asta asta, aş ötmek, aşa- iç-, aşlık bag, at tive, ata aga, ata ana, ataşlug yaruklug, av kuş...*

3.2.1.2. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunmayan 370 ikilemeden **31’i üç birimden** oluşmaktadır: *‘acizlig miskinlik niyaz-şikestlik, asillig ‘idil ‘ilim, at kagatır ud, bas- öltür- baş kes-, beg bay ulug, bela mihnet yoksuzluk, beg el kün, fakir miskin yoksuz, hatun ana siñil, hurma encir badam, el kün beg, ‘ilm hikmet ma‘rifet, kadun oğlan uşak, kafir salim müşrik, kalam divit kagat, köşk hücre ‘imāret, közsüz tilsiz kulaksız, nöker el kün, riyazet mihnet bela, teñiz tag cangal, yahşı biliglig dana, yahşı kör- sevin- kül-, yaman salim kafir, yıldı ud buzağı, yurt el kün...*

3.2.1.3. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunmayan 370 ikilemeden **11’i dört birimden** oluşmaktadır: *ademi peri div canvar, agız köz kulak burun, ‘alim sofi karı körklüg kız, aş söyürme çubuyan kırmız, Cebrayil Mikayil İsrafil ‘Azrayil, çerig nöker el kün, ini oğulluk dostluk karındaşlık, ev bargah çadır sayevan, ogul kız kişi kataş, ruza namaz hac gaza, teñiz tag cangal biyaban...*

⁴ Esasında modern dönem Türkçe metinlerde bu türden örnekler rastlanmamaktadır. Bu çalışmada böyle bir kategorik ayrıma gidilmesinin sebebi, başka tarihî dönemlerde de olduğu gibi, İUMİ’de *bağlaç* alan ikilemelerin aynı zamanda *bağlaçsız* biçimlerinin de bulunmuş olmasıdır. *adem havva, div peri* gibi örneklerin *adem bile havva, div ü peri* gibi kullanımlar bu görüşü desteklemektedir: *ādem bile havvā* ‘Adem ile Havva’ TE 415 (İUMİ 249) = *ādemniñ ħavvāniñ* ‘Adem’in Havva’nın’ TE 416 (İUMİ 25); *ṭivniñ periniñ* ‘devin perinin’ SK 30; *ṭivler periler* ‘devler periler’ SK 32 (İUMİ 214) = *dēv ü peri* ‘dev ve peri’ TE 99 (İUMİ 254).

⁵ İUMİ’de tespit edilen ve kelimeler arasında bağlaç bulunmayan ikilemeler arasında *ak ev ala çadır, ak sakallug moz saçlug, at çapmak keyik atmak* gibi kelime grubuyla oluşmuş olanlar da vardır. Bu kelime grupları, artık grup olduğu için ve bir ikileme birimi olarak kabul edilmiştir.

3.2.1.4. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunmayan 370 ikilemeden **2’si dörtten fazla birimden** oluşmaktadır: *altun kümüş yakut zebercet incü, altun kümüş la’l yakut firuze inçü.*

3.2.2. İUMİ’de ikilemeyi oluşturan kelimelerin arasında **bağlaç bulunan 87** ikileme tespit edilmiştir.

3.2.2.1. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunan 88 ikilemeden **54’ünde “(v)u/ (v)ü”** bağlacı kullanılmaktadır: *ah u nale, ‘akl u hayal, aram u karar, ‘arz u kürz, ‘aşık u ma’şuk, atl u tat, ‘ayş u ‘ışrat, bir ü bar, div ü peri, can ü cihan, cefa vu ‘işve, cinn ü ins, çin ü maçin, ehl ü ‘ayal, evlat u hatun, ezel ü ebed, fazl u kerem, genc ü hazine, genc ü mal, gerd ü gubar, güfd ü-guy, hamd u sena, har u haşak, havf u reca, hırs u heva...*

3.2.2.2. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunan 88 ikilemeden **22’sinde “bile/birle”** bağlacı kullanılmaktadır: *adem bile havva, ‘aşık bile ma’şuk, ay bile kün, börk bile destar, çağır bile süt, gur bile kefen, hak bile batıl, kemiş bile tahta bile tanab bile, kök bile yer, er bile hatun, meş’ale bile fanus, münker bile nekir, ot bile tütün, sa’feran bile sünbül, sofrta bile ta’am, dünya bile ahiret, tütün bile ot, cıda birle ya ok birle, kılıç birle kalkan birle, ok birle cıda birle kılıç birle, ok birle kılıç, ya birle ok birle.*

3.2.2.3. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunan 88 ikilemeden **5’inde “ya”** bağlacı kullanılmaktadır⁶: *agrığ kişi ya sag kişi, dostlık ya düşmenlık, kafir ademi ya kafir div peri, kök ya ‘arş, ya yokarı ya koyı.*

3.2.2.4. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunan 88 ikilemeden **4’ünde “takı”** bağlacı kullanılmaktadır: *du’a takı ta’at, takı taluy takı müren, toñ takı muz, ya takı kalkan.*

3.2.2.5. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunan 88 ikilemeden **1’inde “ve”** bağlacı kullanılmaktadır: *masun ve m(a)hrus.*

3.2.2.6. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç bulunan 88 ikilemeden **1’inde “hem”** bağlacı kullanılmaktadır: *hem hur u hem peri*⁷.

3.2.2.7. İUMİ’de kelimelerin arasında bağlaç kullanımında “ya”, “bile/birle” ve “hem bağlaçlarının ikili kullanımlarına 7 yerde rastlanmaktadır. “ya” ve “hem” bağlaçları ikilemeyi oluşturan kelimelerin önünde birer kez (*ya yokarı ya koyı, hem hur u hem peri*); “bile/birle” bağlacı ise ikilemeyi oluşturan kelimelerin sonunda beş kez (*kemiş bile tahta bile tanab bile, cıda birle ya ok birle, kılıç birle kalkan birle, ok birle cıda birle kılıç birle, ya birle ok birle*) kullanılmaktadır.

3.3. İUMİ’deki İkilemelerin Anlam Bakımından Sınıflandırılması

İUMİ’de tespit edilen 457 ikilemeden kuruluş bakımından *aynı kelimenin tekrarıyla* oluşan ikilemeler ile özel adlardan oluşan *adem havva, Mekke Medine* gibi ikilemeler dışta bırakıldığında

⁶ “ya” bağlacıyla kurulan ikilemelerin dördünde “ya” bir kez ve iki kelime arasında kullanılırken, son örnekte iki kez ve kelimelerin önünde yer almaktadır.

⁷ Bu kullanımda “hem” bağlacının yanısıra “(v)u, (v)ü” bağlacı da yer almaktadır. Bu örnek iki yerde geçtiği için toplam sayıda bu durum dikkate alınmalıdır.

kalan 430 veri, her iki unsuru da anlamlı olan ikilemelerdir. Bu ikilemeler *eş anlamlı, ilişkili ya da yakın anlamlı* ve *zıt anlamlı* olmak üzere üç kategoride sınıflandırılabilir.

3.3.1. İUMİ’de ikilemeyi oluşturan kelimelerin arasında **eş anlamlı 66** ikileme tespit edilmiştir: *arığ münezzeh, ata aga, aygır at, bag bagça, bargah çadır, bela musibet, çadır iv, dana biliglig, du‘a alkış, hak ta‘ala, inilik karındaşlık, köp telim, küçlög kuvvetlig, mal davar, mal mülk, mum şem‘ogul uşak, öldür- köydür-, örle- kükire-, sançış uruş, sansız sağışsız, şeher vilayet, tüş- kit-, uruş tokuş, yaramaz yavuz...*

3.3.2. İUMİ’de ikilemeyi oluşturan kelimelerin arasında **ilişkili ya da yakın anlamlı 308** ikileme tespit edilmiştir: *aç yalañ, aga ini, ahmak nadan, altun kümüş, arslan kaplan, aş ötmek, aşa- iç-, at tive, ataş kızıl, av kuş, ayak ilig, ayak kulak, ayet hadis, biş altı, borç haraç, can kan, çomak yıgaç, derviş fakir, dostluk karındaşlık, gül çeçek, il kün, ét aş, kar yagmur, kül- oyna-, kün ay...*

3.3.3. İUMİ’de ikilemeyi oluşturan kelimelerin arasında **zıt anlamlı 56** ikileme tespit edilmiştir: *ademi peri, al- sat-, ata ana, bar- kel-, bar yok, burunlı soñlı, çık- kir-, dünya ahiret, ısıq savuk, kart kiçig, keçe kündüz, kël- bar-, keñlik darlık, kir- çık-, köp az, ogul kız, peri ‘ifrit, savuk ıssık, tirig ölüg, tün kün, uçar yügürür, uçmak tamuk, ulug kiçig, yahşı yaman, yir kök...*

3.4. İUMİ’deki ikilemelerin Yapı Bakımından Sınıflandırılması

İUMİ’de tespit edilen 457 ikileme; yapı bakımından *her iki unsuru kök ya da taban; her iki unsuru türemiş, yalnız bir unsuru türemiş, her iki unsuru birleşik yapı ve yalnız bir unsuru birleşik yapı* olmak üzere beş kategoride sınıflandırılabilir.

3.4.1. Her **iki unsuru** da **kök** ya da **taban** halinde olan **258** ikileme tespit edilmiştir: *ağa ini, al- sat-, altun kümüş, at tive, ata ağa, ata ana, ataş kızıl, av kuş, bāğ tağ, bar- kel-, bar- yan-, bar yok, baş kut, biş altı, borç haraç, can kan, çin ü māçin, çomak yıgaç, derviş faķir, hayr sadaķa, iki üç, il kün, ‘ilm ‘amel, ‘kāfir münāfık, keyik kuş, köp telim...*

3.4.2. Her **iki unsuru** da **türemiş** kelime olan **75** ikileme tespit edilmiştir.

3.4.2.1. Unsurları **aynı ekle** türemiş olan **56** ikileme tespit edilmiştir: *açlık susuzluk, atasız anasız, ataşlug yaruklug, ayıtkan eşitken, beyikrek öndürrek, bölek bölek, burunlı soñlı, çoglug heybethlig, dostluk karındaşlık, inilik karındaşlık, qalınraq köprek, keñlik darlık, körgeñ işitken, körüş- kuçuş-, küçlög kuvvetlig, öldür- köydür-, sabançı ortaķçı, tapma- körme-, tirig ölüg, tutulunç uruşunç, uçar yügürür, urma- sökme-, uruş tokuş, yahşarak sévügrek, yatış kopuş, yıkıla kopa, yegen içken...*

3.4.2.1. Unsurları **farklı eklerle** türemiş olan **19** ikileme tespit edilmiştir: *açığ süçüg, ağır ayak, carlig cumşa- bildürgülük biti-, çigay emgek, ısıq savuq, ilig ayaksız, kaygu şādliğ, kılıç birle kalkan birle, kōnaq tuşül, örle- kükire-, savuq ıssık, sög- sözle-, ulug kiçig, uslug yaşkı, yā yokarı yā koyı, yahşı biliglig dānā, yahşı körüklüg, yahşı şefaķatlığ, yükle- keltür-*

3.4.3. Sadece bir unsuru türemiş kelime olan 93 ikileme tespit edilmiştir:

3.4.3.1. **İlk unsuru türemiş olan 43 ikileme tespit edilmiştir:** *arığ münezzeh, arık havut, aşa- iç-, aşlık bağ, ayak ilig, başa- bas-, boyun ilig, hasudluq kin, qorqunç 'asab, körklüg hoş, körklüg yigit, kulluk tā'at, oğlan hatun, kılıç neyze, temürçi türüdger, tengri ta'ala, tişle-sanç-, toprak su, tütün bile ot, yahşısı yaman, yarlık u ferman, yaramaz yavuz, yazı tağ, yazı yaban, yoksuzluk miñnet...*

3.4.3.2. **İkinci unsuru türemiş olan 50 ikileme tespit edilmiştir:** *aş öğmek, bağ aşlık, bas-astur-, bas- öltür- baş kes-, bāzergān ortağ, belā miñnet yoksuzluk, bud quyruq, cādū yalğançı, dānā biliglig, du'ā alqış, gele qaralık, hūb körklüg, 'ilm bilig, ini oğulluk, qadığ heybatlığ, qar yağmur, kart kiçig, keçe kündüz, kül- oyna-, miñnet yoksuzluk, ot aşlık, ot bile tütün, raht töşek, sağ selāmetlık, şıdık u şafālığ, su bulak...*

3.4.4. Her iki ögesi de birleşik yapılı olan 21 ikileme tespit edilmiştir:

3.4.4.1. Her **iki unsuru da isim grubu** yapılı olan **11 ikileme** vardır. Bunların ilk sekizi sıfat tamlaması, son üçü isim tamlaması formundadır: *agrıg kişi ya sağ kişi, aq iv ala çadır, ak sakallug moz saçlug, kırk kün kırk kiçe, yiti kat kök yiti kat yir, ulug köñüllüg yavuz kılığlig, yiti kün yiti kiçe, yumşak sözlüg yakşı kılığlig; kün soñ keçe soñ, serv yığaçı sandal yığaçı, şeri'at 'ilmi tarikāt 'ilmi*

3.4.4.2. Her **iki unsuru da fiil grubu** yapılı olan ve birleşik fiil formunda **10 ikileme** vardır: *azab kıl- zahmet tur-, at çapmak keyik atmak, bas- öltür- baş kes-, carlıg cumşa- bildürgülük biti-, çağır iç- 'işret kıl-, namaz kıl- ruze tut-, namaz niyaz kıl- kurban kıl-, selam kıl- yiröp-, yiröp- hıdmet kıl-, yüz yırt- saç yol-*

3.4.5. Ögelerinden en az biri birleşik yapılı olan 10 ikileme tespit edilmiştir:

3.4.5.1. **İlk unsuru isim grubu** yapılı olan **1 ikileme**, sıfat tamlaması formundadır: *yahşısı biliglig dana.*

3.4.5.2. **İkinci unsuru isim grubu** yapılı olan **4 ikileme** vardır, dördü de sıfat tamlaması formundadır: *'alim sofi karı körklüg kız, heybatlıg açık yüzlüg, ot tag kaynar derya, ot tag kaynar teñiz.*

3.4.5.3. **İlk unsuru fiil grubu** yapılı olmayan **2 ikileme** bulunmaktadır: *karga- la'net kıl-, yi-su iç-*

3.4.5.4. **Son unsuru fiil grubu** yapılı olmayan **3 ikileme** bulunmaktadır: *sevinç at- kül-, yahşısı kör- sevin- kül-, feryād kıl- yağa yırt- yığla-*

3.5. İÜMİ'deki İkilemelerin Çekim Bakımından Sınıflandırılması

İÜMİ'de tespit edilen ve içinde çekim eki bulunan 328 ikileme, *her iki unsuru çekim eki alan, en az bir unsuru çekim eki alan* olmak üzere iki kategoride sınıflandırılabilir:

3.5.1. Her **iki unsuru** da **çekim eki** alan **231** ikileme tespit edilmiştir: *açlıkka susuzlukka, ādamīl(a)rda perīl(e)rde, ādemīler perīler, ādemīni perīni, ādemniṅ ḥavvāniṅ, ādemīler perīler ṭivler cānvārlar, ağızğa köziğe kulağığa burnığa, aq ivler ala çādırlar, akalarnı inilerni, ‘aqlıṅ ‘ilmiṅ, alurıda satarıda, alduntın kümüştin yaqut sebercettin incüdin, ‘ālimler şöfīler qarılar körklüg kızlar, alđuntın kümiştin, alđunđın mercānđın, alđunđın yāküttin, arıqları ḥavutları, asablar qıyınlar, aşlar söyürmeler çubuyanlar kımızlar, aşadılar içdiler, aşlıqlarığa baqlarığa, atlar tiveler, ataşı anası...*

3.5.5. Ögelerinden **en az biri çekim eki** alan **97** ikileme tespit edilmiştir:

3.5.5.1. Sadece **ilk unsuru çekim eki** alan **1** ikileme tespit edilmiştir: *kızlar kırkın.*

3.5.5.2. Sadece **ikinci unsuru çekim eki** alan **96** ikileme tespit edilmiştir: *ağa inilerimiz, altun kümüşleri, alđun kümiştin, alđun kümişige, alđun kümişniṅ, altun kümüşni, ārām u qarārı, ata ağalarıṅdin, ada anamızni, ata ananıṅ, ata ananı, ‘ayş u ‘ısratniñ, bāḡ bāḡçalarığa, bāzergān ortaqlarınıṅ, bir ü barlıkıṅğa, can kanın, cān u cihānım, cefa vu ‘işvelerni, çağır bile sūtni, çalaṅ bulaṅdan, dervīş fakīrlerğa, dostluk karındaşlıknı, dünyā āḫiret-niṅ, ecūc mecūcniṅ, ilig ayaqını, embiya evliyalar mu‘min qullarınıṅ, ezel ü ebedte...*

3.6. İUMİ’deki İkilemelerin Diziliş Bakımından Sınıflandırılması

İUMİ’de tespit edilen 457 ikileme diziliş yönünden *ses durumuna* ve *hece sayısına* göre iki ana kategoride değerlendirilebilmektedir:

3.6.1. Ses durumuna göre ikilemeler

Ses durumuna göre ikilemeler *her iki unsuru da ünlüyle başlayan, ilk unsuru ünlüyle ikinci unsuru ünsüzle başlayan, ilk unsuru ünsüzle ikinci unsuru ünlüyle başlayan* ve *her iki unsuru da ünsüzle başlayan ikilemeler* başlıkları altında gruplandırılmıştır.

3.6.1.1. Her **iki unsuru** da **ünlüyle** başlayan **38** ikileme tespit edilmiştir: *ağır ayak, ağa ini, aq iv ala çādır, aka ini, ‘aql ‘ilm, asīlhiḡ ‘idil ‘ilim, aş öğmek, aş- iç-, ata ağa, ata ana, ayak ilig, aygır at, ayıtқан eşitken, ‘ayş u ‘ısrat, ēhlü ‘āyal, embiya evliya mu‘min qul, enbiyā evliyā, ezel ü ebed, iki üç, ilig ayaq, ‘ilm ‘amel, ini oğulluk, ét aş, éttig éttig, ‘izzet ikrām, oğul uşak, ot aşlıq, ūđ u ‘anber...*

3.6.1.2. **İlk unsuru ünlüyle ikinci unsuru ünsüzle** başlayan **96** ikileme tespit edilmiştir: *aç yalaṅ, açığı süçüg, açlıq susuzluk, ādem ḥavvā, ādamī perī, ah u nale, aḫmaḫ nādān, ‘aql u hayāl, ‘akreb çayān, al- sat-, alban yasak, altun kümüş, alđun mercān, arıḡ münezzeh, arıq ḥavut, arslan қапан, ‘arş u kürz, ‘asab qıl- sahmet tur-, asab qıyın, aş söyürme çubuyan kımız, aşlıq baḡ, ‘āşık bile ma‘şūk, at tive, ataş kızıl, ataşlug yaruklug, atl u tat, av kuş, ay bile kün, ayak kulaq...*

3.6.1.3. **İlk unsuru ünsüzle ikinci unsuru ünlüyle** başlayan 57 ikileme tespit edilmiştir: *bağ aşlık, bas- astur-, bāzergān ortak, beyikrek öndürrek, biş altı, boyun ilig, cefa vu 'işve, çadır iv, çap- al-, çıgay emgek, du'-ā alkış, dūnyā āhıret, havvā ādem, qahatlık ağırlık, qazan ayak, keñglik uşunlık, qorquñç 'asab, köp az, körgeñ işitken, köşk 'imāret, köter- al-, köz ağız, kül- oyna-, kün ay, ma'lul u 'illet, maşraba ayaq...*

3.6.1.4. **Her iki unsuru da ünsüzle** başlayan 266 ikileme tespit edilmiştir: *bāğ bāğça, bāğ tağ, bar- kel-, bar- yan-, bar yok, bārgāh çadır, baş kut, bay terviş, beg nedīm, belā muşibet, bir ü bar, borç haraç, bōrk bile deştār, bud quyruq, burunlı soñgı, cādū yalğançı, cān ciger, can kan, cān u cihān, çalañ bulañ, çıq- kir-, çimgeñ merğuşār, çinü māçin, çoğluğ heybetliğ, çomaq yıgaç, dānā biliglig, derviş faķir, dostluk karındaşlık...*

3.6.2. Hece sayısına göre ikilemeler

Hece sayıları göre ikilemeler, *daha az heceli kelimenin önde olduğu ikilemeler, daha çok heceli kelimenin önde olduğu ikilemeler ve eş sayıda heceli kelimelerden oluşan ikilemeler* olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmıştır.

3.6.2.1. Daha **az heceli** kelimenin **önde** olduğu 161 ikileme tespit edilmiştir: *aç yalañg, açlık susuzluk, ah u nale, 'aql u hayāl, arıg münezzeh, aş ödmek, at tive, 'ays u 'ışrat, bağ aşlık, bāğ bāğça, bas- astur-, bay terviş, beg nedīm, belā muşibet, biş altı, borç haraç, bud quyruq, cādū yalğançı, cān ciger, cān u cihān, çimgeñ merğuşār, çinü māçin, çoğluğ heybetliğ, dānā biliglig, dostluk karındaşlık, dōstlık yā düşmenlik, dūnyā āhıret, fażl u kerem...*

3.6.2.2. Daha **çok heceli** kelimenin **önde** olduğu 59 ikileme tespit edilmiştir: *ādamī perī, ağırık kişi yā sağ kişi, aşa- iç-, aşlık bağ, aygır at, başa- bas-, bāzergān ortak, burunlı soñgı, çadır iv, çağır bile sūt, gūyende raqkās, hasudluq kin, iki üç, 'ilim hat, imdi bat, kalınraq köprek, kerem luţf, keyik kuş, körklüg hoş, köter- al-, kubbe kuş, maşraba ayaq, meş'ale bile fānūs, oğul kız, oqu- bil-, perī tiv, sadaqa sekat, şa'ferān bile sünbül, sipas u şük, sirke tuz...*

3.6.2.3. **Eş sayıda heceli** kelimelerden oluşan 237 ikileme tespit edilmiştir: *açığ sücüg, ādem havvā, ağa ini, ağır ayak, ahmaq nādān, aka ini, 'aql 'ilm, 'akreb çayān, al- sat-, alban yasak, altun kümüş, alţun mercān, alţun yākūt, ārām u qarār, arık havut, arslan kaplan, 'arş u kürz, asab qıyın, 'aşık bile ma'sūk, ata ağa, ata ana, ataş kızıl, ataşlug yaruklug, atl u tat, av kuş, ay ay ah ah, ay bile kün, ayak ilig, ayak kulak, āyet hadīs, ayıtқан eşitken..*

3.7. İÜMİ'deki ikilemelerin Köken Bakımından Sınıflandırılması

Köken bakımından ikilemeler üç başlık altında sınıflandırılacaktır: *her iki unsuru da Türkçe kökenli olan ikilemeler, bir unsuru Türkçe kökenli olan ikilemeler ve her iki unsuru da yabancı olan ikilemeler.*

3.7.1. Her **iki unsuru** da **Türkçe** kökenli olan **217** ikileme tespit edilmiştir: *aç yalañg, açığ sücüg, açlık susuzluk, ağır ayak, ağa ini, kış vü yaz, kız kırkın, körgen işitken, kör- şaş-, körüş- kuçuş-, köz ağız, köz burun, köz kaş, sög- sözle-, susuz azuksız, su bulak, tağ tenğiz, tamur sinğir, tanı- bil-, tapma- körme-, uruş tokuş, yat- uyu-, yahşı yaman, yahşırak sévügrek, yazı tağ, yazı yaban...*

3.7.2. **Bir unsuru Türkçe** kökenli olan **76** ikileme tespit edilmiştir:

Bu başlık altında ikilemeler ilk unsurları Türkçe kökenli olmak ve ikinci unsurları Türkçe kökenli olmak kaydıyla listelenmiştir. Toplamda 76 veri tespit edilen ikilemeler her iki unsuru Türkçe kökenli ve her iki unsuru yabancı kökenli ikilemelere oranla daha azdır. Yabancı unsurlar İslamiyet'in etkisiyle çoğunlukla Arapça ve Farsçadır. Elbette Soğdca ve Moğolca kelimelerle kurulmuş olan ikilemeler de mevcuttur.

3.7.2.1. İlk unsuru Türkçe kökenli olan **40** ikileme tespit edilmiştir: *altun mercân, altun yâküt, arıg münezzeh, arıq havut, bay tertvîş, beg nedîm, borç haraç, bork bile deştâr, çimgen merğuşâr, iv hücre, kılıç neyze, qorqunç 'asab, kök yâ 'arş, körklüg hoş, kul nöker, kulluk tâ'at, sağ selâmetlık, temürçi tûrüdger, tengri ta'ala, uluğ galtân, yahşı şefâkatlık, yaman şâlim kâfir, yarlık u ferman, yıgaç tahta, yoksuzluk miñnet...*

3.7.2.2. İkinci unsuru Türkçe kökenli olan **38** ikileme tespit edilmiştir: *'akreb çayân, asab qıyın, bâzergân ortağ, can kan, cıda birle ya ok birle, çadır iv, çağır bile süt, dâna biliglig, dostluk karındaşlık, du'-â alkış, faqir miskin yoqsuz, gül çeçek, hûb körklüg, 'ilm bilig, kahatlık ağırlık, karga- la'net kıl-, kubbe kuş, mâl davar, maşraba ayaq, miñnet yoksuzluk, müren ügüz, nöker il kün, raht töşek, sirke tuz, şîşe ayak, teryâ tağ, vazîr beg, yıpar 'anber...*

3.7.3. Her **iki unsuru** da **yabancı** kökenli olan **162** ikileme tespit edilmiştir: *âdem havvâ, âdamî perî, ah u nale, ahmağ nâdân, 'aql 'ilm, 'aql u hayâl, ârâm u qarâr, 'arş u kürz, 'aşıq bile ma'sûk, atl u tat, âyet hadîs, 'ayş u 'ışrat, bârgâh çadır, belâ muşîbet, cân ciger, cân u cihân, cefa vu 'işve, cinn ü ins, dervîş fakîr, enbiyâ evliyâ, ezel ü ebed, fakîr dervîş, fakîr miskîn, fazl u kerem, genc ü hazîna, genc ü mâl, hamd u sena, hüküm farmân, perî tîv, rahmet bereket...*

3.8. İUMİ'deki İkilemelerin Tür Bakımından Sınıflandırılması

İUMİ'de tespit edilen 457 ikileme; tür bakımından *isimlerden oluşanlar* ve *fiillerden oluşanlar* olmak üzere iki kategoride sınıflandırılabilir:

3.8.1. İUMİ'de **isim** türünden kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan **410** ikileme tespit edilmiştir: *aç yalañ, açığ sücüg, ağa ini, altun kümüş, arslan kaplan, aşlık bag, at tive, ata ana, ataş kızıl, 'ayş u 'ışrat, bag tag, beg nedim, borç haraç, çalañ bulañ, çin ü maçin, dervîş*

fakir, dünya ahiret, el kün, evlat u hatun, genc ü mal, hoca hace, ısık savuk, inçü mercan, iv hücre, kalınrak köprek, kar yağmur, keçe kündüz...

3.8.2. İUMİ’de **fiil** türünden kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan **47** ikileme tespit edilmiştir. *al- sat-, aşa- iç-, bar- kel-, bar- yan-, bas- astur-, başa- bas-, çap- al-, çık- kir-, çağır iç- ‘ışret kıl-, hoş kel- safa keltür-, in- kel-, kel- bar-, kil- kör-, kir- çık-, kör- şaş-, körüş- kuçuş-, köter- al-, kül- oyna-, oku- bil-, öldür- köydür-, örle- kükire-, sev- tanı-, sevin- kül-, sög- sözle-, tanı- bil-, tapma- körme-...*

DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇ

İslami dönem Uygur harfli metinlerdeki ikilemelerin tespit edilerek yorumlandığı bu çalışma sonucunda şu değerlendirmelerde bulunulabilir:

1. Çalışmada Karahanlı döneminden Timurlular döneminin sonuna kadar olan zaman diliminde Uygur Harfli 18 metin seçilerek bir derlem oluşturulmuştur.
2. Oluşturulan derlemde 1309 cümlede 1537 ikileme örneği cümle tespit edilmiştir. Derlemdeki eserlerin veri sayılarına göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. İUMİ Derleminde Tespit Edilen İkilemeler Cümle Temelli Sayısal Dağılımı

Eser	Cümle	İkileme
Tezkire-i Evliyâ	494	545
Sirâcü'l-Kulûb	336	406
Seyfü'l-Mülûk ve Bedî'ü'l-Cemâl	122	138
Miraç-nâme	85	113
Oğuz Kağan Destanı	72	91
Râhatü'l-Kulûb	75	86
Rızvan Şah ile Ruh-Afza Hikâyesi	68	79
Manzum Parçalar (MP-S/I)	16	22
Manzum Parçalar (MP-S/II)		
Timür Kutluk Yarlığı	7	14
Mes'ele Kitâbı	9	14
Manzum Parçalar (MP-A)	7	8
Ebu Said Kürkân'ın Uzun Hasan'a Gönderdiği Bitig	5	6
Tarla Satış Senetleri	4	4
Deh-nâme	3	4
Tokluğ Temür'e Verilen Ödüg Bidig'i	2	3
Mahzenü'l-Esrâr'ın Zeynü'l-Âbidin Nüshası	3	3
Toktamış Yarlığı	1	1
Toplam	1309	1537

3. Derlemde tespit edilen 1537 ikileme arasında tekrarlılar çıkarıldığında 457 farklı ikileme verisine ulaşılmaktadır.

4. Bu ikilemeler kuruluş, anlam, yapı, çekim, diziliş, önses ve köken bakımından olmak üzere *kuruluş, oluşum, anlam, yapı, çekim, diziliş, köken ve tür* olmak üzere sekiz başlıkta sınıflandırılmıştır.
5. İUMİ’de kuruluş bakımından aynı kelimenin tekrarıyla oluşan 21, farklı kelimelerden oluşan 436 ikilemeye rastlanmaktadır. Her iki kategorideki veriler değerlendirildiğinde farklı kelimelerden oluşan ikilemelerin, aynı kelimenin tekrarıyla oluşanlara göre oldukça fazla olduğu görülmekte olup, veri sayısının toplama oranı % 95,40’tır.
6. İUMİ’de bağlaçsız oluşan 370, bağlaçlı oluşan 87 ikileme bulunmaktadır. Bağlaçsız oluşanlar arasında en sık 326 veri sayısı ile iki birimden oluşan ikilemelere, bağlaçlı oluşanlar arasında ise 54 veri sayısı ile “(v)u, (v)ü” bağlacıyla kurulanlara rastlanmaktadır. Bağlaçsız oluşanlarda iki birimden oluşan ikilemelerin diğerlerine oranı % 88,10 iken; bağlaçlı oluşanlarda “(v)u, (v)ü” bağlacıyla kurulan ikilemelerin diğerlerine oranı % 62,06’dır. Ayrıca bağlaçlı kurulan ikilemelerde *(v)u/(v)ü, takı* ve *ve* bağlaçları daima birimler arasında gelirken; *ya* ve *hem* bağlaçlarının birimlerin önüne, *bile/birle* bağlacının ise birimlerin sonuna geldiği görülmektedir.
7. İUMİ’de özel isimlerden veya tekrarlı kelimelerden oluşan veriler dışta bırakıldığında anlamlı kelimelerden oluşan 430 ikilemeye rastlanmaktadır. Bunlar arasında 308 veriyle ilişkili ya da yakın anlamlı kelimelerden oluşan ikilemelere sık rastlanmakta olup, bu grubun toplama oranı % 71,62’dir.
8. İUMİ’de yapı bakımından kök ya da taban halinde 258, her iki ögesi de türemiş olan 75, yalnızca bir ögesi türemiş olan 93, her iki ögesi de birleşik yapıya sahip olan 21 ve yalnızca bir ögesi birleşik yapıya sahip olan 10 ikileme bulunmaktadır. Her iki ögesi de kök ya da taban halinde olan ikilemelerin derlem verisine oranı % 56,45 olarak hesaplanmaktadır.
9. İUMİ’de çekim bakımından her iki unsuru çekim eki alan 231, en az bir ögesi çekim eki alan 97 ikileme bulunmaktadır. Bu ikilemelerden 275’i isim çekim eklerini, 43’ü ise fiil çekim eklerini almaktadır.
10. İkilemelerde isim çekim ekleri sırasıyla {+lAr} çokluk eki 89; {+(I)m} iyelik 1. teklik kişi eki 12, {+(I)ŋ} iyelik 2. teklik kişi eki 3, {+(s)I} iyelik 3. teklik kişi eki 35, {+(I)mIz} iyelik 1. teklik kişi eki 1, {+lArI} iyelik 3. teklik kişi eki 17; {+(n)In} ilgi durumu 11, {+nI} yükleme durumu 35, {+n} yükleme durumu 6, {+GA} yönelme durumu 25, {+DA} bulunma durumu 17, {+DIn} çıkma durumu 23 ve {+DAn} çıkma durumu ise 1 kez yer almaktadır.
11. İkilemelerdeki fiil çekim ekleri ise sırasıyla {-DI} görülen geçmiş zaman eki 20, {-r} geniş zaman eki 2, {-Ur} geniş zaman eki 2, {-GAY} gelecek zaman eki 2, {-GI} emir

pekiştirme eki 1, {-sUn} emir eki 1, {-sA} şart kipi 2, {-(I)p} zarf fiil eki 12, {-m} 1. çokluk kişi eki 1 ve {-lAr} 3. çokluk kişi eki 1 defa kullanılmaktadır.

12. İUMİ’de diziliş bakımından ses durumuna göre her iki ögesi de ünsüzle başlayan 266 ikileme, hece durumuna göre de eş sayıda heceli 237 ikileme sıklık bakımından öne çıkmaktadır. Her iki ögesi de ünsüzle başlayan ikilemelerin oranı % 58,20 iken, eş sayıda heceli ikilemelerin oranı % 51,85’tir.

13. İUMİ’de köken bakımından her iki ögesi de Türkçe kökenli olan 217 ikileme sıklık bakımından öne çıkmakta olup, bunun genele oranı % 47,48’dir.

14. İUMİ’de tür bakımından isim türünden ikilemelerin sıklık bakımından baskın olduğu görülmekte olup genele oranı % 89,75’tir.

15. İUMİ’de işlenen bazı ikilemelerde orijinal biçimin dışında ses değişiklikleri olduğu görülmektedir. Söz gelimi orijinal biçimi *derviş*, *dünya* olan alıntı kelimeler ile Türkçe kökenli *kadaş* kelimesinde *d > t* değişikliği (tonsuzlaşma) meydana gelerek *terviş*, *tünyâ*, *kataş* biçimleri oluşmuştur. Bkz. *bay terviş~bay dervîş*; *oğul kız kiş kataş~oğul kız kiş kadaş*; *tünyâ bile âhîret~dünyâ bile âhîret*. Bu durum İUMİ’nin derleminin çeşitli dönemlere ait olmasıyla açıklanabilir.

16. Türkçede ‘sürü hayvan’ anlamında kullanılan *gele kara* ikilemesinin ilk kelimesi bir başka yerde *g > k* değişikliğiyle tonsuzlaşarak *kele* şeklinde tespit edilmiştir: *kele kara ~ gele kara*.

17. Arapça aslı *enbiya* olan kelime bir yerde *n > m* değişikliğine uğrayıp dudaksıllaşarak *embiya* olarak saptanmıştır: *embiya evliya mu’mîn qul ~ enbiya evliya mü’mîn qul*.

18. Bazı kelime ve eklerde /s/ ve /z/ sesi arasındaki karşılıklı değişimler de dikkat çekmektedir. Örnek olarak *zahmet* kelimesi *sahmet*, *zalim* kelimesi *salim*, *kızıl* kelimesi *kısıl* şekline gelirken, 3. teklik kişi iyelik eki {+sI} bir yerde /z/ sesiyle gösterilmiştir. Bkz. *’asab qıl- sahmet tur- ~ ’asab qıl- zahmet tur-*; *gele qarazını ~ gele qarasını*, *kafirler salimler müşriklerning*, *kışıl tüglüg kara közlüg*.

19. Bir kısım ikilemeler özel isimlerin bir arada kullanılmasıyla oluşmuştur: *Cebrâyil Mikâyil İsrâfil*; *Cebrâyil Mikâyil İsrâfil ’Aşrâyil*; *Mekke Medine* vb.

20. Tespit edilen ikilemelerde genel Türkçeye nazaran bazı işlev farklılıkları da görülmektedir. Bir örnek olarak {+ka} yönelme hali ekinin, bir yerde çıkma eki işlevinde kullanılmıştır: *açlıkka susuzlukka* ‘açlıktan susuzluktan’.

21. Bir ikilemede soru edatı *mu* kullanılmıştır: *kar mu yağmur*.

22. Bazı ikilemelerde yalnızca bir unsurun ek aldığı görülmektedir: *can kanın* ‘canını kanını’; *kızlar kırkın* ‘kızlar cariyeler’.

23. İkileme olarak değerlendirilen bazı örneklerin eşmerkezli birleşik olarak da değerlendirilmesi mümkündür: *ata ana, haq ta'ālā; il kün; tengri ta'ala* vb.

24. Bazı ikilemelerin yer değiştirdiği ve yine aynı anlamı karşıladığı tespit edilmiştir: *aşlık baq ~ baq aşlık, yaqşı biliglig dānā ~ dānā biliglig, ısıq savuk ~ savuk ısıq* vb.

25. İkilemelerin oluşumunda en sık kullanılan yapım eki *+liq / +lig, +luq / +lüg*'dür. Örneğin: *açlık susuzluk; ataşlug yaruklug; yumuşaq sözlüg yaqşı qılıqlıq* vb.

26. Kuvvetlendirme eki olan ve kelimeye çok, daha anlamı katan *+raq / +rek* isimden isim yapım eki almış kelimelerle kurulmuş ikilemeler de mevcuttur: *qalınraq köprek; uluğraq biyikrek; yaqşıraq sévügrek* vb.

27. Arap, Fars, Moğol ve Soğd dillerinden alıntı kelimelerle kurulan ikilemeler oldukça fazladır. Arap ve Fars dilinden alınan kelimelerle kurulan ikilemelerin sayıca fazla olması İslam dininin Türk dili üzerindeki etkisinin ortaya çıkarmaktadır.

28. Farklı kavram alanlarına ait ikilemeler tespit edilebilmiştir:

- Hayvan adlarından oluşan ikilemeler: *arslan qaplan; at tive; ayğır at; keyik kuş* vb.
- Bitki adlarından oluşan ikilemeler: *gül çeçek; hurmā encir; yığaç ot* vb.
- Organ adlarından oluşan ikilemeler: *ilig ayaq; köz burun; tilsiz közsüz* vb.
- Akrabalık adlarından oluşan ikilemeler: *ata ana; inilik karındaşlık; oğul kız* vb.
- Doğa unsurları içeren ikilemeler: *ay bile kün; şām u sabāh; teñiz tağ* vb.
- Fantastik unsurlar içeren ikilemeler: *cādū yalğançı; kışıl tüglüg kara közlüg; ot tağ kaynar deryā; perī tiv* vb.
- Soyut kavramlardan oluşan ikilemeler: *çıgay emgek; ısıq savuq; mihri muhabbet* vb.
- Sayılardan oluşan ikilemeler: *biş altı; iki üç; tört bés* vb.

29. Farklı kavram alanlarına ait ikilemeler tespit edilebilmiştir:
30. Sonuç olarak İslami dönemde Uygur harfleri ile yazılmış Karahanlı, Altınordu-Harezmi ve Çağatay dönemine ait 18 Türkçe metnin üzerinden ikileme varlığı ortaya konmuştur.
31. İncelenen tüm ikilemelerin genel şeması ve dağılımı şu şekilde gösterilebilir:
- **Kuruluş yönünden** ikilemeler (457)
 - Aynı kelimenin tekrarıyla kurulanlar (21)
 - Farklı kelimelerden oluşanlar (436)
 - **Oluşum Bakımından** ikilemeler (457)
 - İkilemeyi oluşturan kelimelerin arasında bağlaç bulunmayanlar (370)
 - İki birimden oluşanlar (326)
 - Üç birimden oluşanlar (31)
 - Dört birimden oluşanlar (11)
 - Dörtten fazla birimden oluşanlar (2)
 - İkilemeyi oluşturan kelimelerin arasında bağlaç bulunanlar (87)
 - “(v)u, (v)ü” bağlacıyla kurulanlar (54)
 - “bile/birle” bağlacıyla kurulanlar (22)
 - “ya” bağlacıyla kurulanlar (5)
 - “takı” bağlacıyla kurulanlar (4)
 - “ve” bağlacıyla kurulanlar (1)
 - “hem” bağlacıyla kurulanlar (1)
 - **Anlam yönünden** ikilemeler (430)
 - Eş anlamlı kelimelerden oluşanlar (66)
 - İlişkili ya da yakın anlamlı kelimelerden oluşanlar (308)
 - Zıt anlamlı kelimelerden oluşanlar (56)
 - **Yapı yönünden** ikilemeler (457)
 - Her iki ögesi de kök ya da taban halinde olanlar (258)
 - Her iki ögesi de türemiş halde olanlar (75)
 - Aynı ekle türemiş kelime olanlar (56)
 - Farklı eklerle türemiş kelime olanlar (19)
 - Sadece bir ögesi türemiş halde olanlar (93)
 - İlk ögesi türemiş kelime olanlar (43)
 - İkinci ögesi türemiş kelime olanlar (50)
 - Ögelerinden en az biri birleşik yapıda olanlar (21)
 - Her iki ögesi de isim grubu olanlar (11)
 - Her iki ögesi de fiil grubu olanlar (10)
 - Sadece bir ögesi birleşik yapıda olanlar (10)

- İlk ögesi isim grubu olanlar (1)
- Son ögesi isim grubu olanlar (4)
- İlk ögesi fiil grubu olmayanlar (2)
- Son ögesi fiil grubu olmayanlar (3)
- **Çekim ekini alma durumuna göre** ikilemeler (328)
 - Ögelerinin ikisi de çekim eki alanlar (231)
 - Sadece bir ögesi çekim eki alanlar (97)
 - İlk ögesi çekim ekini alanlar (1)
 - Son ögesi çekim ekini alanlar (96)
- **Çekim ekinin türüne** ikilemeler (328)
 - İsim çekim eklerini alanlar (275)
 - Fiil çekim eklerini alanlar (43)
- **Diziliş yönünden ses durumuna** göre ikilemeler (457)
 - Her iki ögesi de ünlüyle başlayanlar (38)
 - Her iki ögesi de ünsüzle başlayanlar (266)
 - Bir ögesi ünlüyle bir ögesi ünsüzle başlayanlar (153)
 - İlk ögesi ünlüyle, ikinci ögesi ünsüzle başlayanlar (96)
 - İlk ögesi ünsüzle, ikinci ögesi ünlüyle başlayanlar (57)
- **Diziliş yönünden hece sayısına** göre ikilemeler (457)
 - Eş sayıda heceli kelimelerden oluşanlar (237)
 - Farklı sayıda heceli kelimelerden oluşanlar (220)
 - İlk ögesi ikinci ögeden daha az heceli olanlar (161)
 - İlk ögesi ikinci ögeden daha fazla heceli kelime olanlar (59)
- **Köken yönünden** ikilemeler (457)
 - İki ögesi de Türkçe kökenli kelimelerden oluşanlar (217)
 - İki ögesi de yabancı kökenli kelimelerden oluşanlar (162)
 - Bir ögesi Türkçe bir ögesi yabancı kökenli kelimelerden oluşanlar (78)
 - İlk ögesi Türkçe, ikinci ögesi yabancı kökenli kelimelerden oluşanlar (40)
 - İlk ögesi yabancı, ikinci ögesi Türkçe kökenli kelimelerden oluşanlar (38)
- **Tür Bakımından** ikilemeler (457)
 - Fiil türünde kelimelerden oluşanlar (47)
 - İsim türünde kelimelerden oluşanlar (410)

Kaynaklar

Abdullohoğlu, H. “Temir Kutluğ Yarlığı”. *Türkiyat Mecmuası* 3 (1935): 207-228.



Ağcakay, M. A. “Türkçede Kelime Koşmaları”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten* (1954): 97-104.

Ağca, F. “Eski Türkçe kö:k tenri ve kö:k kalık İkilemeleri Üzerine”. *Türkbilig* 30 (2015): 201-221.

Ağca, F.-Gül, B. “Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanında Geçen Moğolca Sözcükler”. *Türkbilig* 36 (2018): 47-62.

Ağca, F. *Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı, Metin-Aktarma- Dizin-Tıpkıbasım*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 2016.

Altıkulaçoğlu, A. *İslami Dönem Uygur Harfli Türkçe Metinlerde İkilemeler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, 2021.

Akyalçın N.-Aydoğan D. “Atabetü'l-Hakayık'da Yer Alan İkilemeler ve Kalıp Sözcükler”. *HOMEROS* 3/3 (2020):105-112.

Arat, R. R. “Bir Yazı Nümûnesi Münâsebeti ile II”. *Makaleler*. haz. Osman Fikri Sertkaya. 763-782. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1987.

Arat, R. R. “Bir Yazı Nümûnesi Münâsebeti ile”. *Makaleler*. haz. Osman Fikri Sertkaya. 733-747. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1987.

Arat, R. R. “Uygurca Yazılar Arasında”. *Makaleler*. haz. Osman Fikri Sertkaya. 574-585. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1987.

Arat, R. R. *Eski Türk Şiiri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991.

Aşçı, U. D. “İngiltere'deki Türkçe Konuşan Toplumun Konuşma Dilinde Rastlanan İkilemler Üzerine”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 37 (2015): 221-246.

Aydemir, H. *Untersuchung zum Wortschatz der Alltürkischen Xuanzang-Biographie*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Universität Göttingen, 2007.

Aydın, E. “Orhun Yazıtlarında Hendiadyoinler”. *Türk Dili* 544 (Nisan 1997): 417-421.

Aydın, E.-Karaman, A. “Eski Türk Yazıt ve El Yazmalarında İkilemeler”. *Journal of Old Turkic Studies* 3/2 (2019): 259-286.

Azılı, K.- Ağca, F. (2016), “Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı-Metin Aktarma, Notlar, Dizin, Tıpkıbasım”. *Türkbilig*, 32, 2016: 263-266.

Bozok, E. *Eski Uygur Türkçesinde İştikaklı İkilemeler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, 2012.

Caferoğlu, A. *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968.

Can, M. *Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2010.

Coşkun, C. “Tümceye Kattığı Anlam Bağlamında İkilemeler”. *Homeros* 3 (2020): 113-128.

Çağatay, S. “Uygur Yazı Dili”. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 5 (1943): 77-88.

Çağatay, S. “Uygurcada Hendiadyoinler”. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yıllık Çalışmalar Dergisi* 1 (1940): 97-144.

Çoraklı, Ş. “Türkçenin Yaratma Gücü: İkilemeler I”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 17 (2001): 53-60.

Çubukcu, M. *İslami Döneme Ait Uygur Harfli Türkçe Metinlerin Yazım Özellikleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2019.

Çürük, Y. “İkilemelerin Dilbilgisel Anlamları”. *The Journal of Academic Social Science Studies* 48 (2016): 397-411.

Devellioğlu, F. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (29. bs.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2012.

Dietz, S.-Ölmez, M.-Röhrborn, K. *Xuanzangs Leben und Werk. Die alttürkische Xuanzang-Biographie V*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2015.

Eraslan, K. *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

Eren, H. “İkiz Kelimelerin Tarihi Hakkında”. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 2 (1949): 283-286.

Foy, Karl. “Studien zur Osmanischen Syntax: I. Das Hendiadyoin und die Wortfolge ana baba.” *Mittheilungen des Seminars für Orientalische Sprachen*. 105-136. Berlin: Commissionsverlag von W. Spemann, 1899.

Müller, H. G. *Reduplikationen im Türkischen Morphonologische Untersuchungen*. Tübingen: Harrassowitz Verlag, 2003.

Gandjei, T. “Kabul Müzesindeki Uygur Harfli «Letâfet-nâme»nin Ketebe Kaydındaki Not”. çev. Ayşe Gül Sertkaya, *İlmî Araştırmalar Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, 8, 1999: 301-305.

Gencevi, T. “Bir Edebî Eserin Yaratılışı ve Tasvifi: Dehnâme "On Aşk Mektubu". çev. Ayşe Gül Sertkaya, *İlmî Araştırmalar Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri* 11 (2001): 167-174.

Gülensoy, T. *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Güner-Dilek, F. “Altay Türkçesinde İkilemeler”. *Bilig* 28 (2004): 83-100.

Hammer, J. “Uygurisches Diplom Kutlug Timur’s”. *Fundgruben des Orients* VI, 559-562.

Hatiboğlu, V. *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.

Hirik, E. “Türkçede Tekrarlı Yapı Sınıfları”. *Türkiyat Mecmuası*, 2 (2018): 37-65.

İz, F. *Miraçnâme*, (Mezuniyet Vazifesi), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü, İstanbul, 1938.

İsi, H. “Eski Uygur Türkçesinde “Kut Kıv” İkilemesinde Geçen “Kıv” Sözcüğünün Tarihi Metinlerden Türkiye Türkçesine Serüveni”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7/15 (2018): 32-53.

Kara, M. *Daşakarmapathāvadānamālā'da İkilemeler ve İkilemelerin İşlevleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2021.

Karaman, A. "Eski Türk Yazıt ve El Yazmalarında Geçen Zıt Anlamlı İkilemeler Üzerine Yapısal ve Anlamsal Bir İnceleme". *Journal of Old Turkic Studies* 4/1 (2020): 50-97.

Kargı Ölmez, Z. "Kutadgu Bilig'de İkilemeler (1)". *Türk Dilleri Araştırmaları* 7 (1997): 19-40.

Kargı Ölmez, Z. "Kutadgu Bilig'de İkilemeler (2)". *Bahşı Ögdisi. Festschrift für Klaus Röhrnborn anlässlich seines 60. Geburtstags/60. Doğum Yılı Dolayısıyla Klaus Röhrnborn Armağanı*. haz. Jens Peter Laut-Mehmet Ölmez. 235-260. Freiburg-İstanbul, Simurg, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, 2007.

Keskin, B. "Eski Uygurca İkilemelere Katkıları". *Türkiyat Mecmuası* 31 (20221): 151-175.

Kılıç, A. "Türkçe İlk Kur'an Tercümelelerinde İkilemeler". III. Genç Türkologlar Çalıştayı (4-5 Nisan 2019). ed. Hüseyin Yıldız-Abdulkadir Öztürk. 462-477, Ordu Üniversitesi, 2022.

Kasai, Y., Raschmann, S-C., Wahlquist, H., Zieme, P. *The Old Uyghur Agama fragments preserved in the Sven Hedin collection, Stockholm*, Brepols, Turnhout, 2017.

Kaya, C. "İslâmî Devreye Ait Uygur Harfli Yeni Bir Eser: Rızvan Şah ile Ruh-afza Hikâyesi". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 6 (1996): 117-121.

Kaya, C. *Uygur Harfli Rızvan Şah İle Ruh-Afza Hikâyesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.

Kurat, A. N., *Topkapı Müzesi Arşivindeki Altın Ordu, Kırım ve Türkistan Hanlarına Ait Yarlık ve Bitikler*, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınlarından Tarih Serisi 1, Bürhaneddin Matbaası, İstanbul, 1940.

Mert, Abdullah. *Uygur Harfli Mi'râc-Nâme Giriş-Metin-Aktarma-Dizinler-Tıpkıbasımlar*. Konya: Palet, 2023.

Moriyasu, T. *Corpus of the Old Uighur Letters from the Eastern Silk Road*. Brepols, Turnhout, 2019.

Müller, H.-G. *Reduplikationen im Türkischen. Morphologische Untersuchungen*. Harrassowitz Verlag, Tübingen, 2003.

Oda, J., *A Study of the Buddhist Sūtra called Säkiz Yükmäk Yaruq or Säkiz Törlügin Yarumış Yaltrimiş in Old Turkic*, Brepols, Turnhout, 2015.

Ölmez, M. "Eski Uygurca İkilemeler Üzerine". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 65/2 (2017): 243-311.

Ölmez, M. "Eski Uygurca odug sak İkilemesi Üzerine". *Türk Dilleri Araştırmaları* 8 (1998): 35-47.

Ölmez, M.-Aris, G. “Eski Uygurca Ölüler Kitabı’ndaki İkilemeler Üzerine”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 67 (2019): 39-64.

Ölmez, M. “Eski Uygurca İkilemeler Üzerine-2”. *International Journal of Old Uyghur Studies* 4/1 (2022): 38-94.

Ölmez, M.-Sevim, S. “Kşanti Kılguluk Nom Bitig’e Özgü İkilemeler”. *Türkiyat Mecmuası* 29/2 (2019): 499-524.

Özertural, Z.- Şilfeler, G. *Unter dem Bodhi-Baum*, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, Göttingen, 2019.

Özyetgin, A. M. *Altın Ordu, Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlık ve Bitiklerin Dil ve Uslûp İncelemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1996.

Poyraz, Y. “Uzaktaki Yazmalarımız: İngiltere Ulusal Kütüphanesi’ne Kayıtlı İlk Doğu Türkçesi (Çağatayca) Yazmaları”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 16 (2011): 402-412.

Yıldız, S. B. *Eski Uygurca Maitrisimit’te İkilemeler (Kumul Nüshası)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, 2019.

Sadıkov, K. “Uygur Yazılı ‘Rahatu’l-Kulub’ Kitabı”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 17 (2001): 337-344.

Sarı, İ. “Eski Türkçede Eşmerkezli Birleşik Sözcük Yapıları”. *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun’dan Anadolu’ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2* (2018): 1252-1267.

Savran, H. “Orhun Yazıtlarında Eş Heceli İkilemeler ve Sıralama Kuralları Üzerine”, *BİR Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağanı Sayısı, (1998): 565-570.

Schilling U. *Untersuchung zu den Wortgruppen im Alttürkischen*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Freie Universität, 2000.

Şerbak, A. M. “British Museum Or. 8193’de Kayıtlı Uygur Harfli Elyazma Mecmua ve Bunun Özbek Filolojisi İçin Önemi”. çev. Ahmet Temir. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 30-31 (1982-1983): 133-140.

Şerbak, A. M. “Uygur Alfabesi Hakkında”. çev. Ö. Tabaklar, *İlmi Araştırmalar Dergisi* 10 (2000): 189-194.

Sertkaya, A. “Doğu Türkçesi ile Yazılmış Leffüneşirli Bir Kasidenin Kaynakları Üzerine Düşünceler”. *İlmî Araştırmalar*. 7 (1999): 177-190.

Sertkaya, A. *Tezkire-i Evliyâ’nın Çağatay Türkçesi Çevirisi Arap ve Uygur Harfli Yazmaların Transkripsiyonlu Metni*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2019.

Sertkaya, O. F. “İslâmî Devrenin Uygur Harfli Eserlerine Toplu Bir Bakış”. Bochum, 1977.

Sertkaya, O. F. “Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri III Uygur Harfleri ile Yazılmış Bazı Manzum Parçalar I”. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 20 (1972): 157-184.

Sertkaya, O. F. “Uygur Harfleri ile Yazılmış Bazı Mensur Parçalar I Mes’ele Kitabı (Mez’-ele Kidâb-ı)”. *Türkiyat Mecmuası* 18 (1976): 245-280.

Sertkaya, O. F. “Uygur Harfleriyle Yazılmış Bazı Manzum Parçalar II”. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 21 (1973): 175-195.

Sertkaya, O. F. *İslâmî Devrenin Uygur Harfli Eserlerinden Sirâcü'l-Kulûb -Transkripsiyon ve İndeks*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1975.

Sevim, S. *Kşanti Kılguluk Nom Bitig ve Daşakarmapathâvadânamâlâ'da İkilemeler*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019.

Sev, G. “Divanü Lûgat’it Türk’te İkilemeler”. *Bellekten* 634 (2014): 497-510.

Şen, S. “Standart Türkiye Türkçesinde İkilemelerle Yaşayan Tarihî Sözcükler”. haz. Kut G.-Büyükkaracı Yılmaz F. *Şinasi Tekin’in Anısına Uygurlardan Osmanlıya*. 85-703. İstanbul: Simurg Yayınları, 2005.

Şen, S. *Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2002.

Taş, İ. “Kutadgu Bilig’de İkilemeler”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten* 60/2 (2012): 43-96.

Tekin, Ş. “Bilinen En Eski İslami Türkçe Metinler: Uygur Harfleriyle Yazılmış Karahanlılar Devrine Âit Tarla Satış Senetleri”. *Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Araştırma Enstitüsü Selçuklu Araştırmaları Dergisi* 4 (1975): 157-186.

Togan, Z. V. Arşiv Kılavuzu 129, Vesika XX.

Tuna, O. N. “Türkçede Tekrarlar 2”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 4 (1950): 35-82.

Tuna, O. N. “Türkçede Tekrarlar”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 3 (1948): 429-447.

Tuna, O. N. “Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi”. *Bellekten* 30/31 (1983): 163-228.

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük* (11. baskının tıpkıbasımı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.

Uzuntaş, H. *Uygur Harfleriyle Yazılmış Çağatayca Seyfü'l-Mülûk Hikâyesi'nin Transkripsiyonu, Çevirisi ve Sözlüğü*. İstanbul: Çantay Yayınevi, 2016.

Üşenmez, E. “British Library’deki Türkçe Yazma Eserler”. *Turkish Studies* 12/22 (2017): 783-816.

Yaman, Ü.. *Râhatü'l Kulûb-Metin, Tercüme, Dizin*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.

Yıldız, H. “Divân-ı Hikmet’te İkilemeler Üzerine”. *IJSES* 1 (2011): 41-46.

Yıldız, H. “Eski Uygur Türkçesinde İkilemelerde Yer Değiştirme Meselesi-İkileme Grupları, Köprü İkileme ve Kelimeler Arası Kavram Geçişleri-”. *IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi*. (2012): 41-155, İstanbul.

Yıldız, H. “Eski Uygurca Dışastvustık'ta İkilemeler Üzerine Notlar”. ed. Bülent Gül. *Bengü Belâk Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*. 465-482. Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları Armağan Dizisi, 2013.

Zieme, P. “Uygur Yazısıyla Yazılmış Uygur Yazıtlarına Dair Bazı Düşünceler”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 30-31 (1982-1983): 229-237.

Zülfikar, H. *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler İnceleme-Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.

Ek: Veri

- (1) ‘acizlik miskinlik niyaz-şikestlik | ‘acizlik miskinlik niyaz-şikestlik ‘güçsüzlük zavallılık’ TE 244 (İUMİ 236)
- (2) ‘akl ‘ilm | ‘aklıñ ‘ilmiñ ‘aklın ilmin’ TE 95 (İUMİ 27)
- (3) ‘akreb çayan | ‘akreb çayān ‘akrep çıyan’ TE 442 (İUMİ 28)
- (4) ‘alim sofî karî körklüg kız | ‘âlimler şöfîler qarılar körklüg kızlar ‘alimler sofiler ihtiyarlar güzel kızlar’ TE 43 (İUMİ 245)
- (5) ‘aşık u ma’suk | ‘âşık u ma’sūk ‘seven ve sevilen’ TE 427 (İUMİ 250)
- (6) ‘ilim ‘amel | ‘ilmiğa ‘ameliğa ‘ilime amele’ TE 65-66 (İUMİ 97)
- (7) ‘ilim hat | ‘ilimler hatlar ‘ilimler yazılar’ SB 67 (İUMİ 96)
- (8) ‘ilim molla | ‘ilim mollâlarğa ‘âlim mollâ’ SB 66 (İUMİ 97)
- (9) ‘ilm hikmet ma’rifet | ‘ilm hikmet ma’rifetniñ ‘ilim hikmet marifetin’ TE 204 (İUMİ 240)
- (10) ‘izzet ikram | ‘izzet ikrām ‘hürmet saygı’ SB 76 (İUMİ 102)
- (11) aç yalañ | aç yalañ ‘aç çıplak’ TE 223 (İUMİ 24)
- (12) açığ süçüg | açığ süçüg ‘acı tatlı’ TE 79 (İUMİ 24)
- (13) açlık susuzluk | açlıkka susuzlukka ‘açlıktan susuzluktan’ RR 105 (İUMİ 25)
- (14) adem bile havva | âdem bile havvâ ‘Adem ile Havva’ TE 415 (İUMİ 249)
- (15) adem havva | âdemniñ havvâniñ ‘Adem’in Havva’nın’ TE 416 (İUMİ 25)
- (16) ademî perî | âdamil(a)rda perî(e)rde ‘insanlarda perilerde’ RR 79; âdemiler periler ‘insanlar periler’ TE 15-16; âdemini perîni ‘insanı periyi’ TE 34-35 (İUMİ 25)
- (17) ademi peri div canvar | âdemiler periler fivler cānvārlar ‘insanlar periler devler canlılar’ SK 14 (İUMİ 245)
- (18) aga ini | ağa inilerimiz ‘büyük küçük kardeşlerimiz’ ÖB 579; akalarını inilerini ‘büyük oğullarını küçük oğullarını’ OKD 99 (İUMİ 26)
- (19) ağır ayak | ağır ayak ‘hamile, gebe’ SB 64-65, TE 309 (İUMİ 26)
- (20) ağız köz kulak burun | ağızğa köziğe kulağığa burnığa ‘ağızına gözüne kulağına burnuna’ SK 22 (İUMİ 245)
- (21) ağır kişi ya sağ kişi | ağır kişi yâ sağ kişi ‘hasta insan veya sağlam insan’ MK 253 (İUMİ 249)
- (22) ah u nale | ahu nale ‘ah ve inilti’ MP-S/I 167 (İUMİ 249)
- (23) ahmak nadan | ahmak nādān ‘ahmak nadan’ RK 31 (İUMİ 26)
- (24) ak ev ala çadır | ak ivler ala çadırlar ‘ak evler ala çadırlar’ SB 111-112 (İUMİ 27)
- (25) ak sakallug moz saçlug | ak sakallug moz saçlug ‘ak sakallı kır saçlı’ OKD 97 (İUMİ 27)
- (26) ‘akl u hayal | ‘aklu hayāl ‘akıl ve hayal’ MP-S/II 184 (İUMİ 249)
- (27) al- sat- | alurida satarida ‘aldıklarında sattıklarında’ TKY 107 (İUMİ 28)
- (28) alban yasak | alban yasak ‘vergi’ ÖB 579 (İUMİ 28)
- (29) allah allah | allāh allāh ‘Allah Allah’ TE 20 (İUMİ 28)
- (30) altun kümüş | altun kümüş ‘altın gümüş’ OKD 76, RK 16, TE 191, alđun kümüş SK 95; altun kümüşleri ‘altın gümüşleri’ OKD 92; alđuntın kümüştin ‘altından gümüştin’ SK 51; alđun kümüştin

- 'altın gümüşten' SK 51; *alđun kümüşiğe* 'altın gümüşüne' SK 92; *alđun kümüşiñiğ* 'altın gümüşün' SK 116; *altun kümüşni* 'altın gümüşü' TE 69 (İUMİ 29)
- (31) **altun kümüş la'l yakut firuze inçü** | *altun kümüş la'l yâküt firûze ênçü* 'altın gümüş lal yakut firuze inci' TE 42 (İUMİ 248)
- (32) **altun kümüş yakut zebercet incü** | *altundın kümüşdin yakut zebercedtin inçüdin* 'altından gümüşten yakut zebercetten inciden' MN 45v1-2 (İUMİ 248)
- (33) **altun mercan** | *altundın mercânđın* 'altından mercandan' SB 139 (İUMİ 31)
- (34) **altun yakut** | *altundın yâküttın* 'altından yakuttan' SB 139 (İUMİ 32)
- (35) **aram u karar** | *ârâm u karârı* 'kararı' TE 263 (İUMİ 250)
- (36) **arığ münezzeh** | *arığ münezzeh* 'kusursuz' TE 178 (İUMİ 32)
- (37) **arık havut** | *arıkları havutları* 'su yolları havuzları' SK 51 (İUMİ 32)
- (38) **arslan kaplan** | *arslan kaplan* 'aslan kaplan' TE 337 (İUMİ 32)
- (39) **'arz u kürz** | *'arş u kürz-î* 'göğün arş kısmı ile altındaki kürsü' MP-S/II 184 (İUMİ 250)
- (40) **azab kıl- zahmet tur-** | *'azab qılurlar sahmette tururlar* 'azap ederler zahmet verirler' MN 67r1 (İUMİ 33)
- (41) **azab kıyın** | *asablar qıyınlar* 'azaplar işkenceler' MN 44v16 (İUMİ 33)
- (42) **asillig 'idil 'ilim** | *asillig 'idil 'ilim* 'soylu âdil âlim' SB 151 (İUMİ 236)
- (43) **asta asta** | *asda asda* 'yavaş yavaş' SK 102, *âsta âsta* TE 267 (İUMİ 33)
- (44) **aş ötmek** | *aş ödmek* 'yemek ekmek' MK 256 (İUMİ 33)
- (45) **aş söyürme çubuyan kımız** | *aşlar söyürmeler çubuyanlar kımızlar* 'yemekler kebablar tatlılar kımızlar' OKD 73 (İUMİ 246)
- (46) **aşa- iç-** | *aşadılar içdiler* 'yediler içtiler' OKD 73 (İUMİ 34)
- (47) **'aşık bile ma'suk** | *'âşık bile ma'sûk* 'seven ve sevilen' RR 49-51 (İUMİ 250)
- (48) **aşlık bag** | *aşlıklarığa bağlarığa* 'buğdaylarına bağlarına' SK 92 (İUMİ 34)
- (49) **at çapmak keyik atmak** | *at çapmak keyik atmak* 'at koşturma geyik avlama' SB 67 (İUMİ 34)
- (50) **at kagatır ud** | *at kagatır ud* 'at katır sığır' OKD 92-93 (İUMİ 236)
- (51) **at tive** | *atlar tiveler* 'atlar develer' SB 110 (İUMİ 35)
- (52) **ata aga** | *ata ağalarınđın* 'ata ağalarından' ES-B 121 (İUMİ 35)
- (53) **ata ana** | *ata anamıznı* 'babamızı annemizi' MN 68r9; *aşasız anasız* 'babasız annesiz' RK 13, *aşasız anasız* SK 33; *aşa ana* 'baba anne' RK 24, SB 81, *ata ana* TE 69; *ata ana* 'baba anne' TE 69; *aşa ananıñ* 'baba annenin' RK 29; *aşa ananı* 'babayı anneyi' RK 37; *aşası anası* 'ebeveyni' SB 78; *aşanığ* *anarıñđın* 'ebeveyni' SB 93; *aşam anamđın* 'ebeveynimden' SB 102; *aşasığa anasığa* 'ebeveynine' SB 111; *aşam anam* 'ebeveynim' SB 133; *aşasın anasın* 'ebeveynini' SB 143; *aşam-nı anam-nı* 'ebeveynimi' SB 146; *aşası anasığın* 'ebeveyninden' SB 157 (İUMİ 35)
- (54) **ataş kızıl** | *ataş kızıl* 'ateş kızıl' OKD 63 (İUMİ 39)
- (55) **ataşlug yaruklug** | *ataşlug yaruklug* 'ateş gibi parlak' OKD 69 (İUMİ 40)
- (56) **atlı u tat** | *atlı tat* 'adâlet ve doğruluk' MP-S/I 175 (İUMİ 251)
- (57) **av kuş** | *avğa kuşka* 'ava kuşa' SB 133 (İUMİ 40)
- (58) **ay ay** | *ay ay* 'ey' OKD 78 (İUMİ 40)
- (59) **ay ay ah ah** | *ay ay ah ah* 'eyvah' OKD 71 (İUMİ 40)
- (60) **ay bile kün** | *ay bile kün* 'ay ile güneş' SK 13 (İUMİ 251)
- (61) **ayak elig** | *ayakım iligimni* 'ayağımı elimi' SK 108 (İUMİ 41)
- (62) **ayak kulak** | *ayakı kulakı* 'ayağı kulağı' SK 61 (İUMİ 41)
- (63) **ayet hadis** | *âyet ü hadîs* 'ayet ve hadis' TE 293 (İUMİ 41)
- (64) **aygır at** | *aygır at* 'at' SK 28 (İUMİ 41)
- (65) **ayıtkan eşitken** | *ayıtkan eşitken* 'söyleyen duyan' TE 8 (İUMİ 42)
- (66) **'ays u 'ışrat** | *'ays u 'ışratnıñ* 'zevk ve eğlence' RR 51; *'ays u 'ışret* 'yeme içme' SB 104, *'ays ü 'ışret* TE 341 (İUMİ 251)
- (67) **az az** | *az az* 'az az' TE 143 (İUMİ 42)
- (68) **bag aşılk** | *bağlarını aşılklarını* 'bağlarını buğdaylarını' SK 95 (İUMİ 42)
- (69) **bag bagça** | *bâğ bâğçalarığa* 'bağ bahçelerine' TKY 107 (İUMİ 42)
- (70) **bag tag** | *bâğlarda tağlarda* 'bahçelerde dağlarda' SB 124 (İUMİ 43)
- (71) **bar- kel-** | *barur kelüride* 'gelip gittiklerinde' TKY 107 (İUMİ 43)
- (72) **bar- yan-** | *barıp yanıp* 'gidip dönüp' SB 97 (İUMİ 43)
- (73) **bar yok** | *barım yoğumni* 'varımı yoğumu' TE 77 (İUMİ 43)
- (74) **bargah çadır** | *bârgâh çadır* 'bârgâh çadır' SB 145 (İUMİ 44)
- (75) **bas- astur-** | *basıp asturup* 'saldırıp öldürüp' OKD 75 (İUMİ 44)

- (76) **bas- öltür- baş kes-** | *basdı öltürdi başın kesdi* 'zapt etti öldürdü başını kesti' OKD 92 (İUMİ 237)
- (77) **baş kut** | *başumnu kutumnu* 'başımı bahtımı' OKD 84 (İUMİ 44)
- (78) **başa- bas-** | *başadı basdı* 'galip geldi aldı' OKD 95 (İUMİ 44)
- (79) **bay derviş** | *baylar tervişler* 'zenginler dervişler' SK 48, *baylar dervişler* TE 392 (İUMİ 44)
- (80) **bazergan ortak** | *bāzergān ortaqlarınıñ* 'tacir ortakların' THY 105 (İUMİ 45)
- (81) **beg bay ulug** | *beğler baylar uluğlar* 'beyler zenginler büyükler' TE 45 (İUMİ 237)
- (82) **beg el kün** | *biglerge il künlerge* 'beylere halka' OKD 73-74 (İUMİ 237)
- (83) **beg nedim** | *begler nedimler* 'beyler nedimler' SB 73-74 (İUMİ 45)
- (84) **bela mihnet yoksuzluk** | *belälarnıñ miñnetlerniñ yoqsuzluğınıñ* 'belaların mihnetlerin yoksulluğun' RK 37 (İUMİ 237)
- (85) **bela musibet** | *belāga muşibetka* 'belaya musibete' TE 65 (İUMİ 46)
- (86) **beyikrek öndürrek** | *beyikrek öndürrek* 'daha büyük daha yüksek' SK 42 (İUMİ 46)
- (87) **bir ü bar** | *bir ü bar* 'bir ve var' SK 24, TE 218; *bir ü barlıkuñğa* 'bir ve varlığına' SK 36; *bir durur bar durur* 'birdir vardır' TE 340 (İUMİ 252), *bir ü bar* 'bir ve var' MN 1v2 (İUMİ 252)
- (88) **biş altı** | *biş altı* 'beş altı' RR 37, SB 109 (İUMİ 46)
- (89) **borç haraç** | *borç haraç* 'borç haraç' TKY 107 (İUMİ 46)
- (90) **boyun elig** | *boyunlarika iliglerige* 'boyun el' MN 63r1-2 (İUMİ 47)
- (91) **bölek bölek** | *bölek bölek* 'bölük bölük' TE 339 (İUMİ 47)
- (92) **börk bile destar** | *börk bile destār* 'börk ile sarık' SB 116 (İUMİ 254)
- (93) **burunlı soñlı** | *burunlı soñlı* 'önceli sonralı' TE 12 (İUMİ 48)
- (94) **but kuyruk** | *butları kuyrukları* 'butları kuyrukları' MN 63v2 (İUMİ 47)
- (95) **cadu yalğançı** | *cādū yalğançı* 'cadı yalancı' SK 49 (İUMİ 48)
- (96) **can ciger** | *cānimğa cigerimge* 'canıma ciğerime' TE 145 (İUMİ 48)
- (97) **can kan** | *can kanın* 'canını kanını' MP-A 256 (İUMİ 48)
- (98) **can ü cihan** | *cān u cihānum* 'can ve cihanım' SB 80; *cān u cihān* 'can ve cihan' SB 131 (İUMİ 254)
- (99) **carlıg cumşa- bildürgülük biti-** | *carlıg cumşadı bildürgülük bitildi* 'emir gönderdi ferman yazdı' OKD 74 (İUMİ 48)
- (100) **Cebrayil Mikayil İsrafil** | *cebrāyil mikāyil isrāfil* 'Cebrail Mikail İsrafil' SK 34 (İUMİ 238)
- (101) **Cebrayil Mikayil İsrafil 'Azrayil** | *cebrāyilni mikāyilni isrāfilni 'aşrāyilni* 'Cebrail'i Mikail'i İsrafil'i Azrail'i' SK 15 (İUMİ 246)
- (102) **cefa vu 'işve** | *cefa vu 'işvelerni* 'eziyet ve nazi' MP-S/I 172 (İUMİ 255)
- (103) **cıda birle ya ok birle** | *cıda birle ya ok birle* 'kargı ile yay ok ile' OKD 65-66 (İUMİ 255)
- (104) **cinn ü ins** | *cinn ü ins* 'cin ve insan' DN 744; *cin-nü insü* 'cin ve insanın' MP-S/II 184 (İUMİ 256)
- (105) **çadır iv** | *çadırlar ivler* 'çadırlar evler' SB 139 (İUMİ 49)
- (106) **çağır bile süt** | *çağır bile süt* 'şarap ile süt' SK 101; *çağır bile sütni* 'şarap ile sütü' SK 101 (İUMİ 256)
- (107) **çağır iç- 'işret kıl-** | *çağır içip 'işret kılıp* 'içki içip eğlenip' SB 122 (İUMİ 49)
- (108) **çalañ bulañ** | *çalañ bulañdan* 'darbelerden kargaşadan' OKD 89 (İUMİ 49)
- (109) **çap- al-** | *çapdılar aldılar* 'buldular aldılar' OKD 100 (İUMİ 49)
- (110) **çerig nöker el kün** | *çerigige nökerlerige il künige* 'ordusuna yardımcılarına halkına' OKD 92-93 (İUMİ 246)
- (111) **çıgay emgek** | *çıgay emgek* 'çile sıkıntı' OKD 89 (İUMİ 50)
- (112) **çık- kir-** | *çıkıp kirip* 'çıkıp girip' MN 65v5 (İUMİ 50)
- (113) **çimgen mergusar** | *çimgenler merguşarlar* 'çimenler çayırıklar' SK 122 (İUMİ 50)
- (114) **çin ü maçin** | *çin ü māçin ü* 'Çin ve Maçin' MP-S/II 187 (İUMİ 257)
- (115) **çoğlug heybetliğ** | *çoğluğ heybethiğ* 'güzel heybetli' TE 19 (İUMİ 51)
- (116) **çomak yıgaç** | *çomaqlar yıgaçlar* 'çomaklar ağaçlar' SB 89 (İUMİ 51)
- (117) **dana biliglig** | *dānā biliglig* 'alim bilgili' SB 84, *dānā biliglig* TE 331 (İUMİ 51)
- (118) **derviş fakir** | *derviş fakirlerğa* 'derviş fakirlere' TE 343 (İUMİ 51)
- (119) **derviş miskin** | *tervişlerni miskinlerni* 'dervişleri zavallıları' SK 47-48; *tervişler miskinler* 'dervişler miskinler' SK 121 (İUMİ 212)
- (120) **derviş miskin tertlık kişi** | *tervişler miskinler tertlık kişiler* 'dervişler zavallılar dertli kişiler' SK 48 (İUMİ 243)
- (121) **derviş zahit** | *tervişler şahitler* 'dervişler zâhidler' SK 31 (İUMİ 212)
- (122) **derya tag** | *teryälarnı tağlarnı* 'deryaları dağları' SK 54 (İUMİ 211)
- (123) **div peri** | *divniñ periniñ* 'devin perininin' SK 30; *divler periler* 'devler periler' SK 32 (İUMİ 214)
- (124) **div şeytan** | *divler şeytanlar* 'cinler şeytanlar' RK 22/23 (İUMİ 215)
- (125) **div ü peri** | *dēv ü peri* 'dev ve peri' TE 99 (İUMİ 254)

- (126) **dostlık ya düşmenhık** | *döstliğı yâ düşmenliğı* 'dostluğu ya da düşmanlığı' TE 127 (İUMİ 257)
- (127) **dostluk karındaşlık** | *dostluk karındaşlıkni* 'dostluk kardeşliği' ES-B 125 (İUMİ 52)
- (128) **du'a arz** | *tu'a 'arz* 'dua arz' MP-S/I 165 (İUMİ 216)
- (129) **du'a alkış** | *du'â alkış* 'hayır dua' TKY 107 (İUMİ 52)
- (130) **du'a takı ta'at** | *du'âlarımni taqı tâ'atlarımni* 'dualarımı ibadetlerimi' RK 29 (İUMİ 257)
- (131) **dünya ahiret** | *dünyâta âhirette* 'dünyada ahirette' RK 34, *dünyâda âhirette* TE 87; *dünyâdeki âhirettaqı* 'dünyadaki ahiretteki' RK 38; *dünyânıñ âhiretniñ* 'dünyanın ahiretinin' TE 16; *dünyâğa âhiretka* 'dünyaya ahirete' TE 172; *dünyâni âhiretni* 'dünyayı ahireti' TE 250; *dünyâ âhiret-niñ* 'dünya ahiretinin' TE 316 (İUMİ 52)
- (132) **dünya bile ahiret** | *dünyâ bile âhiret* 'dünya ile ahiret' SK 86 (İUMİ 275)
- (133) **ecüc mecüc** | *ecüc mecüc* 'Yecüc Mecüc' SK 20; *ecüc mecücniñ* 'Yecüc Mecüc'ün' SB 21 (İUMİ 54)
- (134) **ehl ü ayal** | *ehlü 'âyal* 'evlat ve eş' MP-S/II 184 (İUMİ 257)
- (135) **el küñ** | *yil küñlerni* 'halkı' OKD 65; *yil küñi* 'herkesin' OKD 71, *il küñi* OKD 92, SK 64; *il küñge* 'halka' OKD 72, SK 96; *il küñlerge* 'halka' OKD 73-74; *il küñlerniñ* 'halkın' OKD 81; *il küñin* 'halkını' OKD 81; *il küñ* 'halk' OKD 92, RK 10, SK 52, *el küñ* TE 20; *il küñige* 'halkına' OKD 92-93; *il küñ-nüñ* 'halkının' OKD 93-94; *il küñleriniñ* 'halkının' OKD 96 (İUMİ 92)
- (136) **el küñ beg** | *il küñlerni biglerni* 'halkını beylerini' OKD 87 (İUMİ 240)
- (137) **elig ayak** | *eligleri ayakları* 'elleri ayakları' MN 59r1-2; *eligin ayaqın* 'elini ayağını' RR 95, *iligin ayaqın* SB 145, *eligin ayaqın* TE 399, *eligin ayaqın* TE 399; *ilig ayaqsız* 'el ayaksız' SK 60; *ilig ayaqını* 'el ayağını' SK 62; *eligin ayaqını* 'elini ayağını' TE 20 (İUMİ 95)
- (138) **embiya evliya mu'min kul** | *embiya evliyalor mümin kullarınıñ* 'peygamberler evliyalar mümin kullar' MN 11r4 (İUMİ 238)
- (139) **enbiyalar evliyalar** | *enbiyâlar evliyâların* 'peygamberlerin erenlerin' TE 12 (İUMİ 54)
- (140) **er bile hatun** | *ir bile hañun* 'erkek ile kadın' SB 67 (İUMİ 264)
- (141) **er ü hatun** | *ir ü hañun* 'erkek ve kadın' SB 73 (İUMİ 264)
- (142) **et aş** | *et aş* 'et aş' TE 136; *ettin aşdın* 'etten aştan' TE 136; *et aşını* 'et aş' TE 136 (İUMİ 101)
- (143) **ettig ettig** | *ettig ettig* 'hayran hayran' TE 167 (İUMİ 101)
- (144) **ev bargah çadır sayevan** | *ivler bârgâh çadırlar säyevânlar* 'evler bârgâh çadırlar gölgelikler' SB 96 (İUMİ 247)
- (145) **evlat u hatun** | *evlât u hañun* 'evlat ve kadın' MP-S/II 184 (İUMİ 258)
- (146) **eyerlig yügenlig** | *eyerlig yügenlig* 'eğerli dizginli' MN 3r4 (İUMİ 55)
- (147) **ezel ü ebed** | *ezel ü ebedte* 'geçmiş ve gelecekte' TE 234 (İUMİ 258)
- (148) **fakir derviş** | *faķirlerğa dervişlerge* 'fakirlere dervişlere' TE 96 (İUMİ 55)
- (149) **fakir miskin** | *faķir miskinge* 'fakir zavallılara' SK 53; *faķir miskinni* 'fakir zavallıyı' TE 12 (İUMİ 55)
- (150) **fakir miskin yoksuz** | *fakir miskin yoksuz* 'fakir miskin yoksul' MN 47v2 (İUMİ 239)
- (151) **fazl u kerem** | *fazl u keremi* 'lütufu' TE 254 (İUMİ 258)
- (152) **feryat kıl- yaka yırt- yığla-** | *feryâd kılıp yakaşını yırtıp yığlap* 'feryât etdip yakasını yırtıp ağlayarak' SB 144 (İUMİ 239)
- (153) **gele kara** | *gele karalık* 'hayvan sürüsü hayvan sahibi' RK 9; *kele kara* 'sürü hayvan' SK 28; *gele karası* 'sürü hayvanı' SK 92; *gele karasını* 'sürü hayvanının' SK 95 (İUMİ 56)
- (154) **genc ü hazine** | *genc ü hañına* 'hazine' RR 161 (İUMİ 258)
- (155) **genc ü mal** | *genc ü mâl* 'hazine ve mal' SB 80 (İUMİ 259)
- (156) **gerd ü gubar** | *gerd ü gubâr* 'toz toprak' SB 103 (İUMİ 259)
- (157) **gur bile kefen** | *gür bile kefen* 'kabir ile kefen' TE 38 (İUMİ 259)
- (158) **guyende rakkas** | *güyendeler rakkaşlar* 'şarkıcılar rakkâşlar' SB 85 (İUMİ 57)
- (159) **güfd ü-guy** | *güfdü-güy* 'dedikodu' MP-S/II 191, *guft u güy* TE 235 (İUMİ 259)
- (160) **gül çeçek** | *güller çeçekler* 'gül çiçek' RR 119, *güller çeçekler* SB 96 (İUMİ 57)
- (161) **hak bile batıl** | *haķ bile bâñıl* 'hak ile batıl' TE 283 (İUMİ 260)
- (162) **hak ta'ala** | *haķ ta'âlânıñ* 'Hak Tealâ'nın' RK 7, *haķ ta'âlânıñ* RR 27, *haķ ta'âlânıñ* SB 66, TE 410; *haķ ta'âlâdın* 'Hak Tealâ'dan' RK 8, SB 83, TE 251; *haķ ta'âlâ* 'Hak Tealâ' RK 9, RR 115, SK 1, TE 252; *haķ ta'âlânı* 'Hak Tealâ'yı' RK 28-29; *haķ ta'âlâğa* 'Hak Tealâ'ya' RK 34, *haķ ta'âlâğa* SB 64; *haķ ta'âlânıñ* 'ulu Tanrı'nın' SK 3; *haķ ta'âlâtın* 'ulu Tanrı'dan' SK 8; *haķ ta'âlânı* 'ulu Tanrı'yı' SK 39 (İUMİ 57)
- (163) **hamd u sena** | *hamd u sena* 'hamd ve sena' MN 38r2, *hamd u sanâ* RR 117, *hamdü senâ* SK 55; *hamd u sanâlar* 'şükür ve övgüler' RR 105, *hamdü sanâlar* SK 46, *hamd u sanâlar* SB 164 (İUMİ 260)
- (164) **har u haşak** | *har u haşak* 'diken ve çöp' DN 744 (İUMİ 262)
- (165) **hasudlug kin** | *hasudlug kin* 'haset kin' MN 51v7 (İUMİ 88)

- (166) **hasudluk yavuzluk** | *hasūdlik yavuzluk* 'hasetlik kötülük' TE 418 (İUMİ 89)
(167) **hatun ana siñil** | *hatunıǵa ananıǵa siñliñge* 'karına annene kız kardeşine' RK 28 (İUMİ 239)
(168) **havf u reca** | *havf u recā* 'korku ve ümit' TE 315 (İUMİ 262)
(169) **havva adem** | *havvā ādem* 'Havva Adem' TE 416 (İUMİ 89)
(170) **hayr sadaka** | *hayrlar sadaqalar* 'hayırlar sadakalar' SB 94 (İUMİ 89)
(171) **hayy u kayyumu** | *hayyu kayyūmu* 'canlı ve bâkî (Allah)' MP-S/II 184 (İUMİ 262)
(172) **hem hur u hem peri** | *hem hūr u hem perī* 'hem huri ve hem peri' RR 41 (İUMİ 262)
(173) **heybatlıg açik yuzlūg** | *heybatlıǵ açıq yuslūg* 'heybetli korkunç yüzlü' MN 51v15 (İUMİ 89)
(174) **hırs u heva** | *hırsu hevātın* 'hırs ve zilletten' MP-S/II 184; *hırş ü hevānı* 'hırs ve zilleti' TE 98; *hırş ü hevā* 'hırs ve zillet' TE 250 (İUMİ 263)
(175) **hoca haca** | *hōca h̄'āce* 'hoca' TE 96 (İUMİ 90)
(176) **hoş kel- safa keltür-** | *hoş keldiñ safalar keltürdün* 'hoş geldin safalar getirdin' MN 24v6 (İUMİ 90)
(177) **hub körklüg** | *hüb körklüg* 'güzel' RR 119 (İUMİ 90)
(178) **hur u melek** | *hūru melek* 'huri ve melek' MP-S/II 186 (İUMİ 263)
(179) **hurma encir** | *hurmā encir* 'hurma incir' SB 118-119 (İUMİ 90)
(180) **hurma encir badam** | *hurmā encir bādām* 'hurma incir badem' SB 119 (İUMİ 240)
(181) **hükm farman** | *hükmiǵe farmānıǵa* 'emrinde' RR 95 (İUMİ 91)
(182) **hüsn ü cemal** | *husn u camālın* 'güzelliğini' RR 61; *hüsn ü cemāliǵa* 'güzelliğine' SB 65; *hüsn ü cemāl* 'güzellik' SB 153 (İUMİ 263)
(183) **ısıık savuk** | *ısııkda savuıkda* 'sıcakta soğukta' TE 314 (İUMİ 91)
(184) **ıgsız togasız** | *ıgsız toǵasız* 'hastaliksız' TSS 162 (İUMİ 91)
(185) **iki üç** | *iki üç* 'iki üç' TE 324 (İUMİ 92)
(186) **'ilm bilig** | *'ilm bilig* 'ilim bilgi' TE 83 (İUMİ 97)
(187) **'ilm ma'rifet** | *'ilmi ma'rifeti* 'ilimi marifeti' TE 392 (İUMİ 97)
(188) **imdi bat** | *imdi bat* 'şimdi hemen' SB 148 (İUMİ 97)
(189) **in- kel-** | *inip kelip* 'inip gelip' SB 97 (İUMİ 98)
(190) **inayet keramet** | *inayet kerametka* 'inayete keramete' MN 40r15 (İUMİ 98)
(191) **inçü bağcı** | *inçü bağcılarǵa* 'tımarcılara' ÖB 577 (İUMİ 98)
(192) **inçü cevahir** | *inçülertin cevāhirlertin* 'incilerden mücevherlerden' SK 51 (İUMİ 99)
(193) **inçü mercan** | *inçütin mercāntın* 'inciden mercandan' SK 34; *inçü mercān* 'inci mercan' SB 104 (İUMİ 99)
(194) **ini oğulluk** | *ini oǵulluk* 'küçük biraderlik oğulluk' ES-B 123-125 (İUMİ 100)
(195) **ini oğulluk dostluk karındaşlık** | *ini oǵulluk dostluk karındaşlıǵını* 'küçük biraderlik oğulluk dostluk kardeşliğini' ES-B 121 (İUMİ 246)
(196) **inilik karındaşlık** | *inilik karındaşlık* 'küçük biraderlik kardeşlik' ES-B 123 (İUMİ 100)
(197) **ir beg** | *ir beg* 'kişi bey' OKD 89 (İUMİ 100)
(198) **iris kagas** | *iris kagas* 'cesur' OKD 65 (İUMİ 101)
(199) **iv hücre** | *ivler hücreler* 'evler odalar' SK 122 (İUMİ 101)
(200) **'izzet vü hürmet** | *'izzet vü hürmet* 'saygı ve hürmet' TE 193 (İUMİ 265)
(201) **katıg heybetlıg** | *katıg heybetlıǵ* 'müthiş heybetli' MN 51v15 (İUMİ 102)
(202) **kadr u kıymet** | *kadr u kıymeti* 'değer ve kıymeti' TE 366/367 (İUMİ 265)
(203) **hatun oğlan uşak** | *hatun oğlan uşakların* 'kadın çoluk çocuklarını' MN 47v1 (İUMİ 240)
(204) **kafir ademi ya kafir div peri** | *kāfir ādemiler y-ā kāfir tivler periler* 'kafir insanlar veya kafir devler periler' SK 31 (İUMİ 265)
(205) **kafir münafık** | *kāfirlerniñ münāfıklarniñ* 'kafirlerin münafıkların' SK 15 (İUMİ 103)
(206) **kafir salim** | *kāfir sālim* 'kafir zalim' SK 68 (İUMİ 103)
(207) **kafir salim müşrik** | *kāfirler salimler müşrikleriniñ* 'kâfirler zalimlerin müşriklerin' MN 11r6 (İUMİ 241)
(208) **kahatlık ağırılık** | *kahatlık ağırılık* 'kuraklık pahalılık' SK 113 (İUMİ 103)
(209) **kalam divit kagat** | *kalam divit kāǵad* 'kalem divit kağıt' RR 127 (İUMİ 241)
(210) **kalinrak köprek** | *kalinrak köprek* 'fazla çok' TE 25 (İUMİ 103)
(211) **kamış bile tahta bile tanab bile** | *kamışlar bile tahtalar bile tanāblar bile* 'kamışlarla tahtalarla iplerle' SB 103 (İUMİ 265)
(212) **kar yagmur** | *kar mu yağmur* 'kar mı yağmur mu' MP-A 248 (İUMİ 104)
(213) **karga- la'net kıl-** | *köp kargatılar köp la'net kıldılar* 'çok beddua ettiler çok lanetlediler' SK 97 (İUMİ 104)
(214) **kart kiçig** | *kart kiçig* 'ihtiyar genç' MP-A 266 (İUMİ 104)

- (215) **kas yakut** | *kas yakut* 'yeşim yakut' OKD 76 (İUMİ 104)
(216) **katre katre** | *kağre kağre* 'damla damla' MP-S/II 188 (İUMİ 102)
(217) **kavl u karar** | *kağl u kağar* 'anlaşma' RR 139 (İUMİ 265)
(218) **kaygu şadlıg** | *kađgıñı şadıgıñı* 'üzüntüyü neşeyi' TE 28 (İUMİ 104)
(219) **kazan ayak** | *kağan ayađıñı* 'kazan kâseyi' RK 21 (İUMİ 105)
(220) **kebire sagire** | *keğire şağıre* 'büyük günah küçük günah' TE 202 (İUMİ 105)
(221) **keçe keçe** | *keçe keçe* 'gece gece' SK 105 (İUMİ 105)
(222) **keçe kündüz** | *keçe kündüz* 'gece gündüz' MN 42r5, SK 14, *kiçe kündüz* RR 75, SB 64, *keçe kündüz* TE 36; *keçe kündüzde* 'gece gündüzde' MN 38r4, *keçe kündüzde* TE 115; *keçe kündüztin* 'gece gündüzden' SK 71; *keçe kündüzni* 'gece gündüzü' SK 86; *keçe kündüzi* 'gece gündüzü' TE 80 (İUMİ 105)
(223) **kel- bar-** | *keğgey bargay* 'gelecek varacak' TE 326 (İUMİ 112)
(224) **keñlik darlık** | *keñlikte dađlıқта* 'genişlikte darlıkta' RK 30 (İUMİ 109)
(225) **keñlik usunlık** | *keñliğin uşunlığını* 'genişliği uzunluğunu' SK 9 (İUMİ 109)
(226) **kerem lutuf** | *keđemiđa luťđa* 'keremine lütufuna' TE 195 (İUMİ 110)
(227) **kerim rahim** | *keğim rahim* 'cömert merhametli' SK 74 (İUMİ 110)
(228) **kesekek kesek** | *keğek keğek* 'parça parça' SK 56, *keğek keğek* TE 382 (İUMİ 110)
(229) **keyik kuş** | *keğikler kuşlar* 'geyik kuş' RK 10 (İUMİ 110)
(230) **kılıç birle kalkan birle** | *kılıç birle kalkan birle* 'kılıç ile kalkan ile' OKD 65-66 (İUMİ 266)
(231) **kılıç neyze** | *kılıç neyze* 'kılıç süngü' SB 67 (İUMİ 111)
(232) **kırk kün kırk kiçe** | *kırk kün kırk kiçe* 'kırk gün kırk gece' OKD 103-104 (İUMİ 111)
(233) **kış vü yaz** | *kiş vü yaz* 'kış ve yaz' TE 439 (İUMİ 266)
(234) **kız kırkın** | *kiğlar kırkın* 'kızlar cariyeler' MP-A 252 (İUMİ 111)
(235) **kızıl tüglüg kara közlüg** | *kiğıl tüğlüğ kara közlüğ* 'kızıl tüylü kara gözlü' SK 36 (İUMİ 111)
(236) **kil- kör-** | *kildi köğdi* 'geldi gördü' OKD 66 (İUMİ 112)
(237) **kıl u kâl** | *kiğlu kağ* 'dedikodu' MP-S/II 184 (İUMİ 266)
(238) **kilgölüg ü bargulug** | *kiğgölüg ü barđuluđ* 'gelinen gidilen' ME-ZA 780 (İUMİ 266)
(239) **kir- çık-** | *kiğür çıkağığa* 'girip çıktıklarında' TKY 107 (İUMİ 112)
(240) **konak tüşül** | *kağağ tuşül* 'misafir konuk' TKY 107 (İUMİ 112)
(241) **korkunç azab** | *kađquñıđın azağığın* 'korkunçluğundan azabından' MN 38r5 (İUMİ 113)
(242) **koş koş** | *kağş kağş* 'döne döne' MP-S/II 190 (İUMİ 113)
(243) **kök bile yer** | *kağ bile yer* 'gök ile yer' MN 67r3-4 (İUMİ 267)
(244) **kök tülüklüg kök callug** | *kağ tülüklüg kağ callug* 'mavi tüylü mavi yeleli' OKD 78 (İUMİ 113)
(245) **kök ya 'arş** | *kağkte ya 'arşta* 'gökte veya arşta' MK 248 (İUMİ 267)
(246) **köp az** | *kağpe azağa* 'çoğa aza' RK 22 (İUMİ 114)
(247) **köp köp** | *kağp kağp* 'çok fazla' OKD 65 (İUMİ 114)
(248) **köp telim** | *kağp telim* 'çok fazla' OKD 81 (İUMİ 115)
(249) **kör- şaş-** | *kağdiler şaşığlar* 'gördüler şaşırdılar' OKD 93-94 (İUMİ 115)
(250) **körgen işitken** | *kağrgenin işitkenin* 'gördüğünü işittiğini' RR 103 (İUMİ 115)
(251) **körklüg hoş** | *kağrklüg hoş* 'güzel hoş' SK 6 (İUMİ 115)
(252) **körklüg yigit** | *kağrklüg yiğit* 'güzel genç' RR 139, SK 83 (İUMİ 116)
(253) **körklüg yüzlüg yahşu kılıklüg yahşı yıtlıg** | *kağrklüg yüzlüg yağşu kılığlığ yağşı yıtlığ* 'güzel yüzlü iyi kılıklı güzel kokulu' SK 6 (İUMİ 241)
(254) **körüş- kuçuş-** | *kağrüşüp kuğuşup* 'görüşmek kucaklaşmak' SB 130 (İUMİ 116)
(255) **köşk imaret** | *kağşkler imâretler* 'köşkler imaretler' SK 51 (İUMİ 116)
(256) **köşk hücre imâret** | *kağşkleri hücreleri imâretleri* 'köşkleri odaları imaretleri' SK 50-51 (İUMİ 242)
(257) **köter- al-** | *kağtermedi almağı* 'kaldırmadı almadı' TE 38 (İUMİ 117)
(258) **köz ağız** | *kağzleritin ağızlarıtın* 'gözlerinden ağızlarından' SK 4 (İUMİ 117)
(259) **köz burun** | *kağzleritin burınıtın* 'gözlerinden burunlarından' SK 38 (İUMİ 117)
(260) **köz kaş** | *kağzi kaşı* 'saçı ve gözü kaşı' MP-S/II 189 (İUMİ 117)
(261) **köz köñül** | *kağzüm köñülüm* 'gözüm gönülüm' TE 256 (İUMİ 117)
(262) **közsüz tilsiz kulaksız** | *kağzsüz tilsiğ kułađsız* 'gözsüz dilsiz kulaksız' SK 47-48 (İUMİ 242)
(263) **kubbe kuş** | *kağbeler kuşlar* 'kubbeler kuşlar' SB 139 (İUMİ 118)
(264) **kudret hikmet** | *kağdretlerimni hiğmetlerimni* 'kudretlerimi hikmetlerimi' TE 83 (İUMİ 118)
(265) **kul nöker** | *kağlları nökerleri* 'kul hizmetkâr' SB 114 (İUMİ 118)
(266) **kulluk ta'at** | *kağlluk ta'at* 'kulluk taat' TE 25; *kağllukığın ta'attın* 'kulluktan taattan' TE 37 (İUMİ 118)
(267) **kur'an hadis** | *kağur'anığ ħadışniđ* 'Kur'an'ın hadisin' TE 9 (İUMİ 119)

- (268) **kurt kuş** | *kurt kuş* 'kurt kuş' TE 99 (İUMİ 119)
(269) **küçlüg kuvvetlig** | *küçlüg kuvvetlig* 'güçlü kuvvetli' SK 92 (İUMİ 120)
(270) **kül- oyna-** | *külüp oynap* 'gülüp oynayıp' SB 78; *küler oynar* 'güler oynar' SB 126 (İUMİ 120)
(271) **kün ay** | *kündün aydan* 'güneşten aydan' OKD 68 (İUMİ 120)
(272) **kün soñ keçe soñ** | *künlerden soñ keçelerden soñ* 'günlerden (ve) gecelerden sonra' OKD 64 (İUMİ 121)
(273) **la'l u firuze** | *la'l u firuze* 'lal ve firuze' SB 104 (İUMİ 267)
(274) **lale vu nesrin** | *lale vu nesrin* 'lale ve yaban gülü' MP-S/I 166 (İUMİ 267)
(275) **lutf u kerem** | *lutfi keremi* 'lütufu keremi' TE 236; *lutf u kerem* 'lütuf' TE 159; *lutf u kereminiñ* 'lütuf ve kereminin' TE 255 (İUMİ 268)
(276) **mal davar** | *mālī davarı* 'malı mülkü' TE 74 (İUMİ 121)
(277) **mal mülk** | *mālīn mülkin* 'malını mülkünü' RR 97; *māl mülki* 'malı mülkü' TE 77 (İUMİ 121)
(278) **mal ü menal** | *māl ü menāl* 'bütün varlığı' MP-S/II 184 (İUMİ 268)
(279) **ma'lul u 'illet** | *ma'lul u 'illettin* 'mâlûl ve illetten' DN 745 (İUMİ 269)
(280) **masun ve m(a)hrus** | *māşun ve m(a)hrūs* 'dokunulmaz ve korunmuş' TKY 107 (İUMİ 269)
(281) **maşraba ayak** | *maşrabalar ayaklar* 'maşrapalar kadehler' MN 45v2 (İUMİ 122)
(282) **Mekke Medine** | *Mekke Medine* 'Mekke Medine' MN 67r9; *Mekkeni Medineni* 'Mekke'yi Medine'yi' SK 17 (İUMİ 122)
(283) **mescit hanekah** | *mescidler hānekehlar* 'mescitler tekkeler' SB 73 (İUMİ 123)
(284) **meş'ale bile fanus** | *meş'ale bile fānūşlar* 'meşale ile fenerler' SB 122-123 (İUMİ 269)
(285) **mihnet yoksuzluk** | *miḥnet yoksuzluq* 'mihnet yoksulluk' RK 38 (İUMİ 123)
(286) **mihri muhabbet** | *mihri muḥab(b)et* 'sevgi' SK 5 (İUMİ 123)
(287) **mihri şefakat** | *mihri şefaḳatı* 'sevgisi şefkati' SB 153 (İUMİ 124)
(288) **miskin biçara** | *miskīn biḫāranīñ* 'zavallı çaresizin' RR 93 (İUMİ 124)
(289) **molla sofi** | *mollālar şofiler* 'mollalar sofiler' TE 42 (İUMİ 124)
(290) **mum şem'** | *mūm şem'* 'mum' TE 124 (İUMİ 124)
(291) **mülk ü mal** | *mülkü māl* 'mülk ve mal' MP-S/II 184 (İUMİ 270)
(292) **müneccim 'azayim okuguçı** | *müneccimlerini 'azāyim oquḡuḡıclarını* 'müneccimleri tılsım yapıp duâ okuyanları' SB 72 (İUMİ 125)
(293) **münkir münafik** | *münkirler münāfiklar* 'münkirler münafıklar' RK 13 (İUMİ 125)
(294) **münker bile nekir** | *münḡker bile nekīr* 'Münker ile Nekir' SK 4, *münkir bile nekīr* TE 137-138; *münker bile nekīrni* 'Münker ile Nekir'i' TE 183 (İUMİ 270)
(295) **müren ügüz** | *mürenler ügüzler* 'dereler ırmaklar' OKD 64-65 (İUMİ 125)
(296) **nam u neñ** | *nām u neñḡiñḡ-ni* 'ad ve ününü' TE 70 (İUMİ 269)
(297) **namaz kıl- ruze tut-** | *namaz kılur biz ruze tutar biz* 'namaz kılarız oruç tutarız' MN 68r8 (İUMİ 125)
(298) **namaz niyaz kıl- kurban kıl-** | *namaz niyaz kılḡıl yana qurban qılḡıl* 'namaz kıl ve niyaz et, kurban kes' MN 47r12 (İUMİ 126)
(299) **neme yılık** | *nemeler yılıklar* 'mallar atlar' OKD 97 (İUMİ 126)
(300) **nerd satrañ** | *nerḡ satrañ* 'tavla satrañ' SB 67 (İUMİ 126)
(301) **ni'met şerbet** | *ni'metler şerbetler* 'nimetler şerbetler' SB 116 (İUMİ 126)
(302) **nöker el kün** | *nöker il kün* 'yardımcı halk' OKD 93-94; *nökerlerin il künlerin* 'maiyetindekileri halkları' OKD 102 (İUMİ 242)
(303) **oglan hatun** | *oglanlarḡa hatunlarḡa* 'çocuklara kadınlara' TE 167 (İUMİ 127)
(304) **ogul kız** | *ogul kızḡa* 'oğul kıza' RK 21; *ogul kız* 'oğul kız' RK 37; *oglı kızıḡa* 'oğul kızına' SB 152 (İUMİ 127)
(305) **ogul kız kişi katas** | *oglumuzka kızımız kişimizke kataslarımızka* 'oğlumuz kızımıza karımıza akrabamıza' TSS 163 (İUMİ 247)
(306) **ogul uşak** | *ogul uşakı* 'çoluk çocuḡu' ES-B 121; *ogul uşāḡıḡa* 'çoluk çocuḡuna' TE 69; *ogul uşāḡı* 'çoluk çocuḡu' TE 170; *ogul uşāḡlık* 'çoluk çocuk' TE 175; *ogul uşāḡımḡa* 'çoluk çocuḡuma' TE 175 (İUMİ 127)
(307) **ok birle cıda birle kılıç birle** | *ok birle cıda birle kılıç birle* 'ok ile mızrak ile kılıç ile' OKD 80 (İUMİ 271)
(308) **ok birle kılıç** | *oklar birle kılıçlar* 'oklar ile kılıçlar' OKD 92 (İUMİ 271)
(309) **oku- bil-** | *okup bilip* 'okuyup bilip' TE 5 (İUMİ 129)
(310) **ot aşlık** | *ot aşlık* 'ot buḡday' SK 113 (İUMİ 129)
(311) **ot bile tütün** | *ot bile tütün* 'ateş ile duman' RR 141 (İUMİ 271)

- (312) **ot tag kaynar derya** | *ot tağlar kaynar deryâlar* ‘yanardağlar kaynar deryalar’ SB 135; *ot tağdın kaynar deryadın* ‘yanardağdan kaynar deryadan’ SB 138 (İUMİ 130)
- (313) **ot tag kaynar teñiz** | *ot tağdın kaynar teñizdın* ‘yanardağdan kaynar denizden’ SB 134 (İUMİ 130)
- (314) **ot yel** | *ottın yeldin* ‘ateşten rüzgârdan’ RR 49 (İUMİ 130)
- (315) **öldür- köydür-** | *öldürüp köydürüp* ‘öldürüp yakıp’ SK 63 (İUMİ 130)
- (316) **örle- kükire-** | *örlep kükirep* ‘gürleyerek’ MP-A 248 (İUMİ 131)
- (317) **özge özge** | *özge özge* ‘başka başka’ RR 59 (İUMİ 131)
- (318) **pare pare** | *pâra pâra* ‘parça parça’ RR 103, *pâre pâre* SB 146, SK 13, TE 116; *pâre pâreni* ‘parça parça’ TE 233-234 (İUMİ 131)
- (319) **peri ifrit** | *perini ifritni* ‘periyi ifriti’ SB 151 (İUMİ 133)
- (320) **peri div** | *perilerniñg tivlerniñg* ‘perilerin devlerin’ SK 15 (İUMİ 133)
- (321) **rahmet bereket** | *rahmet bereket* ‘rahmet bereket’ MN 38r6 (İUMİ 133)
- (322) **raht töşek** | *rahtlar töşekler* ‘yaygılar döşekler’ RR 37 (İUMİ 134)
- (323) **renc ü zahmet** | *renc ü zaħmet* ‘sıkıntı ve zahmet’ SB 81; *renc ü zaħmetler* ‘sıkıntı ve zahmetler’ SB 153 (İUMİ 271)
- (324) **riyazet miñnet bela** | *riyâzetni miñnetni belâni* ‘nefsi kırmayı sıkıntıyı belayı’ TE 74 (İUMİ 243)
- (325) **ruze namaz hac kaza** | *ruze namaz hac kaza* ‘oruç namaz hac gaza’ MN 44v2 (İUMİ 247)
- (326) **sabançı ortakçı** | *sabançı ortağçılığa* ‘çiftçi (ve) ortaklarına’ TKY 107 (İUMİ 134)
- (327) **sabr karar** | *sabrı kararî* ‘düşüncesi’ RR 63; *sabr karar* ‘sabr karar, rahat’ SB 129 (İUMİ 134)
- (328) **sabr u aram** | *sabr u ârâm* ‘sabr ve huzur’ SB 70 (İUMİ 272)
- (329) **saç kaş** | *saçları kaşları* ‘saçları kaşları’ OKD 63 (İUMİ 135)
- (330) **saç sakal** | *saçını ya sakalını* ‘saçını veya sakalını’ RK 37; *saçım saħalım* ‘saçımı sakalımı’ TE 259 (İUMİ 135)
- (331) **sadaka zekat** | *sadaka zekat* ‘sadaka zekat’ MN 38r3 (İUMİ 135)
- (332) **saf saf** | *sâfsâf* ‘saf saf’ SK 42 (İUMİ 136)
- (333) **sa’feran bile sünbül** | *şa’ferân bile sünbül* ‘safran ile sümbül’ SK 105 (İUMİ 272)
- (334) **sag selametlık** | *sağ selâmetlık* ‘sağ sâlim’ SB 85 (İUMİ 136)
- (335) **sala sala** | *sala sala* ‘sallaya sallaya’ TE 109 (İUMİ 136)
- (336) **sançış uruş** | *sançış uruştın* ‘vuruşmadan’ RR 123; *sançış uruş* ‘savaş’ TE 42-43 (İUMİ 137)
- (337) **sansız sakışsız** | *sansız sakışsız* ‘sayısız’ MN 3v2, SK 107 (İUMİ 137)
- (338) **savuk ıssık** | *savukda ıssıkda* ‘soğukta sıcakta’ TE 70 (İUMİ 137)
- (339) **selam kul- yir öp-** | *selâm kıldı tağı yir öpti* ‘selam verdi ve yer öptü’ SB 140 (İUMİ 138)
- (340) **serv yığaçı sandal yığaçı** | *serv yığaçı sandal yığaçı* ‘servi ağacı sandal ağacı’ SB 117 (İUMİ 138)
- (341) **sev- tanı-** | *sevse tanısa* ‘sevse tanısa’ TE 16 (İUMİ 139)
- (342) **sevin- kül-** | *sivindi küldi* ‘sevindi güldü’ OKD 101 (İUMİ 139)
- (343) **sevinç at- kül-** | *sevinç atdı küldi* ‘sevindi güldü’ OKD 86 (İUMİ 138)
- (344) **sıdk u safa** | *sıdk u şafâ* ‘doğru ve saf’ TE 19; *sıdk u şafâlıg* ‘doğruluk ve saflık’ TE 159; *sıdk u şafâniñg* ‘doğruluk ve saflığın’ TE 221 (İUMİ 272)
- (345) **sipas u şükr** | *sipas u şükr* ‘hamd-ü şükür’ DN 744 (İUMİ 273)
- (346) **sirke tuz** | *sirkeni tuzni* ‘sirkeyi tuzu’ SK 54 (İUMİ 138)
- (347) **sofra bile ta’am** | *sofra bile ta’am* ‘sofra ile yemek’ SK 45 (İUMİ 273)
- (348) **sög- sözle-** | *sögse sözlese* ‘sövse söylese’ TE 388 (İUMİ 139)
- (349) **su bulak** | *suları bulakları* ‘suları pınarları’ SK 113; *sular bulaklar* ‘sular pınarlar’ SK 113 (İUMİ 139)
- (350) **susuz azuksız** | *susuz azuksız* ‘susuz azıksız’ TE 372 (İUMİ 139)
- (351) **şam u sabah** | *şâm u sabâh* ‘gece ve gündüz’ TKY 107 (İUMİ 274)
- (352) **şehir vilayet** | *şehirlerniñg vilâyetlerniñg* ‘şehirlerin vilayetlerin’ SK 112-113 (İUMİ 140)
- (353) **şeri’at ‘ilmi tarikat ‘ilmi** | *şeri’at ‘ilmîni tarîkât ‘ilmîni* ‘şeriat bilgisini tarikat bilgisini’ TE 287 (İUMİ 140)
- (354) **şifa güşat** | *şifâlar güşâdlar* ‘şifalar ferahlıklar’ RK 38 (İUMİ 141)
- (355) **şirk şek** | *şirkni şekni* ‘şirki şeki’ TE 37 (İUMİ 141)
- (356) **şişe ayak** | *şişe ayak* ‘şişe kadeh’ TE 359 (İUMİ 141)
- (357) **şükr ü sipas** | *şükr ü sipas* ‘hamd ve sena’ MN 1v1 (İUMİ 274)
- (358) **ta’at kulluk** | *tâ’at kulluk* ‘taat kulluk’ TE 254; *tâ’atka kullukka* ‘taatele kullukla’ TE 202 (İUMİ 141)
- (359) **tag teñiz** | *tağlar teñizler* ‘dağlar denizler’ SK 104; *tağ teñiz* ‘dağ deniz’ SK 104 (İUMİ 142)
- (360) **taki taluy taki müren** | *taki taluy taki müren* ‘işte deniz işte ırmak’ OKD 73-74 (İUMİ 274)
- (361) **tamur siñir** | *tamurları siñirleri* ‘damarları sinirleri’ SK 7 (İUMİ 142)
- (362) **tanı- bil-** | *tanıp bilip* ‘tanyıp bilip’ TE 420 (İUMİ 142)

- (363) **tapma- körme-** | *tapmadı körmedi* 'bulmadı görmedi' TE 206 (İUMİ 143)
(364) **tavar kara** | *tavar karaların* 'mal hayvanlarını' TKY 107 (İUMİ 143)
(365) **tayr ü mur u mahi** | *tayr ü mür u mâhi* 'kuş karınca ve balık' MP-S/II 184 (İUMİ 275)
(366) **temürçi türudger** | *temürçitin türüdgertin* 'demirci dülgere' SK 43 (İUMİ 143)
(367) **teñiz tag** | *teñizlerde tağlarda* 'denizlerde dağlarda' RR 93 (İUMİ 210)
(368) **teñiz tag cangal** | *teñizlerde tağlarda cangallarında* 'denizlerde dağlarda ormanlarda' SB 92 (İUMİ 243)
(369) **teñiz tag cangal biyaban** | *teñizlerde tağlarda cangallarında biyabānlarında* 'gurbette denizlerde dağlarda ormanlarda çöllerde' SB 127 (İUMİ 248)
(370) **teñri ta'ala** | *teñri ta'āl-ā* 'Tanrı Taālā' MK 248, *teñri ta'ala* MN 3r7, RK 10, *teñri ta'ālā* RR 49, SK 10, *tēñri ta'ālā* TE 6; *teñri ta'ālāğa* 'Tanrı Taālā'ya' MK 248, *teñri ta'alaga* MN 1v3, RK 14, SK 24, SB 104, *teñri ta'ālāğa* RR 71-73, *tēñri ta'ālāğa* TE 17; *teñri ta'alanıng* 'yüce Tanrı'nın' MN 1v5, SB 81, *teñri ta'ālānıñ* RK 8, *teñri ta'ālānıñ* RR 115-117, SK 24, *tēñri ta'ālānıñ* TE 5; *teñri ta'alani* 'yüce Tanrı'yı' MN 36v7, *teñri ta'āl-ā-nı* RK 18; *teñri ta'aladin* 'Tanrı Tealā' MN 5v6, *teñri ta'ālāđın* RK 10, SK 83, SB 82, *tēñri ta'ālāđın* TE 11, *teñri ta'āl-ā-nı* RK 18, SK 1, SB 86, *tēñri ta'ālānı* TE 22 (İUMİ 144)
(371) **ter- ye-** | *terip yép* 'derip yiyerek' TE 38 (İUMİ 210)
(372) **teri et** | *terizini idlerini* 'derisini etlerini' SK 54 (İUMİ 211)
(373) **teri tüg** | *terizi tügi* 'derisi tüyü' SK 69 (İUMİ 211)
(374) **tevfik u hidayet** | *tevfik u hıdayet* 'tevfik hidâyet' ME-ZA 779 (İUMİ 275)
(375) **tıg şış** | *tığlar şışler* 'tığlar şişler' SK 62 (İUMİ 212)
(376) **til söz** | *tilini sözini* 'dilini sözünü' SK 30 (İUMİ 213)
(377) **tilsiz ayaksız** | *tilsiz ayaqsız* 'dilsiz ayaksız' SK 64 (İUMİ 213)
(378) **tilsiz közsüz** | *tilsiz közsüz ilig ayaqsız* 'tilsiz gözsüz' SK 60 (İUMİ 213)
(379) **tirig ölüg** | *tirigimde ölügümde* 'sağlığında ölümümde' RR 125-127 (İUMİ 213)
(380) **tişle- sanç-** | *tişler sançar* 'dişler sokar' MN 59r2 (İUMİ 213)
(381) **tişük tişük** | *tişük tişük* 'delik delik' SK 71 (İUMİ 214)
(382) **toñ takı muz** | *toñ takı muz* 'don ve buz' OKD 88 (İUMİ 275)
(383) **toprak su** | *topraktın suğın* 'topraktan sudan' RR 49 (İUMİ 215)
(384) **töl bogaz** | *töl bogaz* 'gebe' OKD 69-70 (İUMİ 215)
(385) **tört beş** | *tört bēş* 'dört beş' TE 42 (İUMİ 216)
(386) **tura tura** | *tura tura* 'dura dura' TE 231 (İUMİ 216)
(387) **türlüg türlüg** | *türlüg türlüg* 'türlü türlü' MN 44v16, *türlüg türlüg* SB 112 (İUMİ 216)
(388) **tutulunç uruşunç** | *tutulunç uruşunç* 'yakalamaca savaş' OKD 81 (İUMİ 217)
(389) **tüg sakal** | *tüg sakal* 'tüy sakal' MN 51v6 (İUMİ 217)
(390) **tün kün** | *tün küniñ* 'gece gündüzün' MN 11v1; *tün kün* 'gece gündüz' MN 38v1 (İUMİ 217)
(391) **tüş- kit-** | *tüşdi kitdi* 'gitti' OKD 97 (İUMİ 218)
(392) **tütün bile ot** | *tütün bile ot* 'duman ile ateş' RR 135 (İUMİ 276)
(393) **uçar yügürür** | *uçar yügürür* 'uçan yürüyen' SK 15 (İUMİ 218)
(394) **uçmağ tamuk** | *uçmağ tamuknı* 'cennet cehennemi' MN 44r3; *uçmağnı tamuğnı* 'cennet cehennemi' SK 54; *uçmağ tamuğ* 'cennet cehennem' TE 24; *uçmağnı tamuğnı* 'cennet cehennemi' TE 257 (İUMİ 218)
(395) **ulug galtan** | *ulug galtān* 'büyük iri' SB 119 (İUMİ 219)
(396) **ulug kiçig** | *ulug kiçig* 'büyük küçük' RR 97; *ulugı kiçigi* 'büyüğü küçüğü' SB 118; *ulug kiçigini* 'büyüğünü küçüğünü' SB 151 (İUMİ 219)
(397) **ulug köñüllüg yavuz kılıklıg** | *ulug köñüllüg yavuz kılıklıg* 'büyük gönüllü kötü kılıklı' MN 65v6 (İUMİ 220)
(398) **ulugrak biyikrek** | *ulugrak biyikrek* 'daha ulu daha büyük' SK 43 (İUMİ 220)
(399) **ura ura** | *ura ura* 'vura vura' SB 115 (İUMİ 220)
(400) **urma- sökme-** | *urmasun sökmeşün* 'vurmasın sövmesin' RK 16 (İUMİ 220)
(401) **urug kayaş** | *urug kayaşınğın* 'soyundan' SB 145-146 (İUMİ 220)
(402) **urug urug** | *urug uruğımızğa* 'soyumuza sopumuza' TKY 107 (İUMİ 221)
(403) **uruş keriş** | *uruş keriş* 'kavga dövüş' MN 57r2 (İUMİ 221)
(404) **uruş tokuş** | *uruş tokuş* 'savaş' OKD 92 (İUMİ 221)
(405) **uslug yaşkı** | *uslug yaşkı* 'akıllı güzel' OKD 93 (İUMİ 222)
(406) **ustad mı'mar** | *ustāđlarını mı'marlarını* 'ustaları mimarları' RR 37 (İUMİ 222)
(407) **ut u 'anber** | *ūd 'anbar* 'öd amber' RR 39; *ūd u 'anber* 'öd ve amber' SB 97 (İUMİ 276)

- (408) **vezir beg** | *vazīrlar begler* ‘vezirler beyler’ RR 75, SB 78 (İUMİ 222)
(409) **vezir nayıb** | *vazīrlar nāyıblar* ‘vezirler naipler’ RR 35 (İUMİ 222)
(410) **ya birle ok birle** | *ya birle ok birle* ‘yay ile ok ile’ OKD 67 (İUMİ 276)
(411) **ya takı kalkan** | *ya takı kalkan* ‘yay ve kalkan’ OKD 73-74 (İUMİ 277)
(412) **ya yokarı ya koyı** | *yā yoqarı yā koyı* ‘ya yukarı ya aşağı’ MK 248 (İUMİ 277)
(413) **yahşı biliglig dana** | *yahşı biliglig dānā* ‘iyi bilgili akıllı’ SB 66-67 (İUMİ 243)
(414) **yahşı kör- sevin- kül-** | *yahşı kördi sivindi küldi* ‘beğendi sevindi güldü’ OKD 84-85 (İUMİ 244)
(415) **yahşı körüklüg** | *yahşı körüklüg* ‘güzel’ OKD 69, TE 37 (İUMİ 223)
(416) **yahşı şefakatlıg** | *yahşı şefakatlıg* ‘iyi şefkatli’ SB 86 (İUMİ 223)
(417) **yahşı yaman** | *yahşını yamanı* ‘güzeli kötüyü’ TE 326 (İUMİ 223)
(418) **yahşırak sevügrek** | *yahşırağı sevügreki* ‘daha güzel daha sevgilisi’ TE 27 (İUMİ 223)
(419) **yaman salim kafir** | *yaman şalim kâfir* ‘kötü zalim kafir’ SK 80 (İUMİ 244)
(420) **yaramas yavuz** | *yaramas yavuz* ‘kötü’ MN 40v3 (İUMİ 224)
(421) **yaratkan törütken** | *yaratkan törütken* ‘yaratan tanzim eden’ MN 1v2 (İUMİ 224)
(422) **yarlık u ferman** | *yarlık u ferman* ‘buyruk ve ferman’ ME-ZA 780 (İUMİ 277)
(423) **yaş bükiğ** | *yaş bükiğ* ‘ağaçlık’ TSS 162 (İUMİ 225)
(424) **yat- uyu-** | *yatmadı uyumadı* ‘yatmadı uyumadı’ TE 36 (İUMİ 225)
(425) **yatış kopuş** | *yatış kopuş* ‘yatış kalkış’ RR 139 (İUMİ 225)
(426) **yavuz yaman** | *yavuz yaman* ‘kötü’ RR 75, SK 68, TE 90 (İUMİ 225)
(427) **yavuz yaramas** | *yavuz yaramas* ‘kötü yaramaz’ TE 77 (İUMİ 226)
(428) **yazı tag** | *yazılarda tağlarda* ‘ovalarda dağlarda’ TE 162 (İUMİ 226)
(429) **yazı yaban** | *yazı yabanni* ‘ovayı sahrayı’ TE 191 (İUMİ 226)
(430) **yegen içken** | *yégen içken* ‘yediği içtiği’ TE 28 (İUMİ 230)
(431) **yer suw** | *yer suwları* ‘toprak suları’ TKY 106-107; *yir suwlarıñga* ‘toprak ve sularına’ TKY 107 (İUMİ 227)
(432) **yetim natuvan** | *yetimge nātuvānğa* ‘yetime zayıfa’ TE 198 (İUMİ 228)
(433) **yıgaç ot** | *yıgaçça otlarğa* ‘ağaca otlara’ SK 102 (İUMİ 228)
(434) **yıgaç tahta** | *yıgaçtın tahtağın* ‘ağaçtan tahtadan’ SB 118 (İUMİ 228)
(435) **yıkıla kopa** | *yıkıla kopa* ‘bata çıka’ TE 63 (İUMİ 228)
(436) **yılan çayan** | *yılanlar çayanlar* ‘yılanlar çıyanlar’ MN 59r2, *ılanlar çayanlar* SK 107 (İUMİ 228)
(437) **yılku ud buzagu** | *yılkıları ud buzaguları* ‘atları sığır buzağuları’ OKD 92 (İUMİ 244)
(438) **yıpar ‘anber** | *yıpartın ‘anbertin* ‘güzel kokudan amberden’ SK 51; *yıpar ‘anber* ‘güzel koku amber’ TE 193 (İUMİ 229)
(439) **yı- su iç-** | *yimeti su içmeti* ‘yemedi su içmedi’ SK 25 (İUMİ 230)
(440) **yig et aş sö(y)ürme** | *yig et aş sö(y)ürme* ‘çiğ et yemek kızarmış et’ OKD 64 (İUMİ 244)
(441) **yir kök** | *yirni kökni* ‘yeri göğü’ SK 62; *yirge kökke* ‘yere göğe’ SK 174 (İUMİ 230)
(442) **yir öp- hıdmet kıl-** | *yir öptüm hıdmet kıldım* ‘yer öptüm saygı gösterdim’ SB 77 (İUMİ 231)
(443) **yiti kat kök yiti kat yir** | *yiti kat köktin yiti kat yirtin* ‘yedi kat gökten yedi kat yerden’ SK 1 (İUMİ 232)
(444) **yiti kün yiti kiçe** | *yiti kün yiti kiçe* ‘yedi gün yedi gece’ SB 97 (İUMİ 232)
(445) **yoksuzluk mihnet** | *yoqsuzluk miħnet* ‘yoksulluk mihnet’ RK 20 (İUMİ 232)
(446) **yöri- oyna-** | *yöridi oynadı* ‘yürüdü oynadı’ OKD 64 (İUMİ 232)
(447) **yumşak sözlüg yakşı kılığlıg** | *yumşak sözlüg yahşı kılığlıg* ‘yumuşak sözlü iyi kılıklı’ MN 67v6 (İUMİ 233)
(448) **yurt el kün** | *yurt il kün* ‘memleket halk’ OKD 92 (İUMİ 245)
(449) **yurt öy** | *yurtıga öyige* ‘ülkesine evine’ OKD 97 (İUMİ 233)
(450) **yükle- keltür-** | *yüklemekke keltürmekke* ‘taşımak getirmek’ OKD 92-93 (İUMİ 233)
(451) **yüz köz** | *yüşin köşin* ‘yüzünü gözünü’ SK 64 (İUMİ 233)
(452) **yüz yırt- saç yol-** | *yüzini yırtıp saçını yolup* ‘yüz yırtıp saç yolup’ TE 345 (İUMİ 234)
(453) **zahir u batın** | *zâhir u bâtınımnı* ‘dış ve içimi’ TE 254; *zâhir u bâtın* ‘dış ve içi’ TE 311; *ne zâhirde ne bâtında* ‘ne dışta ne içte’ TE 312; *zâhir ü bâtını* ‘dış ve içi’ TE 440 (İUMİ 278)
(454) **za’if şikeste** | *zâ’ifşikešte* ‘zayıf kırık’ RK 24 (İUMİ 234)
(455) **zar zar** | *zâr zâr* ‘hıçkırma hıçkırma, [sesle] ağlayan, inleyen’ RR 67, SB 92, TE 11 (İUMİ 234)
(456) **zevk u işret** | *zevk u işret* ‘eğlence’ TE 433 (İUMİ 279)
(457) **zıkr münacat** | *zıkrimniñ münâcâtınıñ* ‘zikrimin münâcâtın’ TE 84 (İUMİ 236)